

planinski vestnik

1 1962

VSEBINA:

V NOVO LETO	1
V AVSTRIJSKIH GORAH	
Marjan Lipovšek	3
GRINTOVCI V LIKOVNI	
UMETNOSTI 19. STOL.	
France Zupan	8
POT ZA KANJAVCEM	
Vilko Mazi	16
NOVINA	
Jože Vršnik	21
ZGODOVINA ALPINISTIČNEGA	
KLUBA SKALA	
Dr. Vladimir Skerlak	25
DRUŠTVENE NOVICE	33
ALPINISTIČNE NOVICE	36
IZ PLANINSKE LITERATURE	39
RAZGLED PO SVETU	43
NASLOVNA STRAN:	

Višek sreče — Foto Kostja Divjak
APD Ljubljana

SLIKOVNA PRILOGA:

Planina na Kraju — Foto: Ivan Tavčar

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS — urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje Gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-15-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

Državna založba Slovenije

bo v kratkem izdala knjigo znanega slovenskega planinca JAKA ČOPA

Svet med vrhovi

Avtor posreduje v svoji knjigi čez sto fotografij, ki jih je posnel v dolgih letih svojega gornštva. Gre za najlepše prizore iz Zlatorogovega čarobnega sveta, za čudovite posnetke Julijskih Alp, kakršne poznajo planinci iz svojega doživljajskega bogastva. Knjiga je razdeljena v devet slikovnih poglavij:

- Pogled na Julijce
- Predgorje s Karavankami
- Bohinjski kot
- Od Baške grape do Krna
- Trenta
- Od Kanina do Mangrta
- Planica, Vršič in Krnica
- Martuljek
- Krma, Vrata in Triglav

Knjiga »SVET MED VRHOVI« bo izšla v bakrotisku, na odličnem papirju in v vzorni opremi. Za ljubitelje naših gora bo brez dvoma pomenila dragoceno knjigo, primerno za darilo in za intimno obujanje mnogih osebnih doživetij na gorske ture in gorski svet.

Državna založba Slovenije

Ljubljana, Mestni trg 23

U novo leto!

Novoletne kolednice ne bodo nikoli zastarele navade. Obrne se brazda na njivi življenja, zasuje se leto in, hočeš nočeš, stoji človek ob novi inventuri vsega svojega dejanja in nehanja. Kako je bilo, kako bo, to sta dve vprašanji, ki se tareta v en mah in nas obe tirata k odgovoru.

Naša planinska organizacija je sredi leta 1961 dajala slovesen javen obračun o svojem delu, pri obračunu ni manjkalo sklepov, zaključkov in obetov za novo poslovno dobo. Zato nam ni treba tega ponavljati. Marsikaj razveseljivega je bilo slišati: Število naših članov raste, število obiska po kočah vsaj v skupnem pokazatelju prav tako, število mladih članov je zraslo preko tretjine vseh, mladinski odseki že nekaj pomenijo, dobili so svojo organizacijsko obliko in določeno delovno vsebino; alpinistični odseki po številu sicer ne rastejo, dosegli pa so v letu 1961 take uspehe, da ni govora o stagnaciji te najimenitnejše kulturne in športne planinske dejavnosti, pač pa lahko govorimo o njenem ponovnem kvalitetnem vzponu; planinska transverzala je združila vrsto mladih ljubiteljev, naša planinska pota od pomladi do pozne jeseni vodijo množice naših delovnih ljudi k vsem vrednotam, ki jih hoja v gore nudi. Ni nam treba biti v skrbeh, da bi planinstvo zamiralo ali celo zamrlo. Res je, da je zaradi sprememb v načinu življenja, zaradi motorizacije in želje po tehniki prišlo tudi v planinsko področje marsikaj novega, kar nas preseneča in ob misli na klasično planinstvo morda celo žalosti. Vendar nima smisla obupavati, češ, to, kar je zdaj, ni več pravo planinstvo. Življenje gre svojo pot, povsem mu s svojim naravnavanjem le ne moremo biti kos. Glavno je, da gore tudi dandanašnjemu delovnemu človeku pomenijo najidealnejši prostor za oddih in obnovo delovne sile, da tudi današnji mladini mir in veličast gora pomenita resnično pribežališče pred mestnim vrvežem, prvobitno prirodno zavetje, v katerem se bistrita oko in duh, v katerem se človek povrača k svojim praodnosom do naravnega življenja, do zdravega bivanja in gibanja.

Prepričani smo, da bo planinstvo doživelo v prihodnjem letu še večji organizacijski vzpon. Dolžnost planinskih društev je, da se tega zavedajo in da svojemu članstvu čim več nudijo z vsem svojim organizacijskim, propagandno-vzgojnim in gospodarsko-markacijskim delovanjem.

Članstvo v planinski organizaciji mora biti postavljeno na še bolj trdne osnove, med njim in organizacijo naj se spleta nove, še tesnejše vezi.

Naj k tej želji, ki je obenem tudi novoletno voščilo vsem društvom in njihovim članom, pridenemo še eno: Leto 1962 bodi za slovensko planinsko organizacijo priprava na proslavo 70-letnice njenega obstoja in 50-letnice GRS. V naši narodni zgodovini te razmeroma visoke obletnice ne moremo postavljati ob stran drugih obletnic, ki nas spominjajo, kako smo kot narod rasli, kako smo se v družbi narodov uveljavili na raznih področjih, vendar je planinstvo tako povezano z našim narodnim življenjem, z našim narodnim, pa tudi socialnim gibanjem, da mu po vsej pravici prisojamo pomemben delež pri našem narodnem osveščanju: Naše planinske podružnice in kočje so na našem planinskem svetu nastajale kot Nemcem kljubovalne postojanke, kot živa priča, da so te gore naše in da naše morajo ostati.

V tem znamenju bomo praznovali 70-letnico slovenske planinske organizacije, manj z bučnimi slovesnostmi, tem bolj pa z delom za napredek naših društev. Sklenimo, na priliko, da bomo za proslavo te obletnice ustanovili planinski muzej, centralno kulturno planinsko ustanovo, ki bo s svojimi ekspozitami pričala o nedeljivosti našega slovenskega alpskega sveta, o zgodovini odkrivanja tega ozemlja od 18. stoletja do danes, o njegovi mineraloški in geološki naturi, o favni in flori, o kočah in potih, o opremljenosti in organizaciji, o smučarstvu in GRS, o našem hribovcu in njegovem gospodarjenju nekdaj in danes. Ali ne bi bila taka ustanovitev najbolj smiselna in smotrna proslava? Zadnji čas je, da to storimo, življenje hitro teče, s tem pa vzgojna in izobrazbena vrednost takega muzeja raste. Naj bi to bila prva naloga nedavno ustanovljenega kulturnega odseka pri PZS!

S to željo in s takimi voščili želimo srečen vzpon v novo leto vsem našim naročnikom, bralcem, sodelavcem, dopisnikom in vsemu članstvu Planinske zveze Slovenije.

Planinska zveza Slovenije
Uprava in uredništvo Planinskega Vestnika

V avstrijskih gorah

MARJAN LIPOVŠEK

Na visokem kuclju za Staničevim vrhom nas je zajela zgodnja septembrska noč. Upchani smo prelezli zadnje rogljiče nad zevajočimi prepadi in že v temi polegli po vlažnih rušah.

Pozno smo bili odšli iz doline. Še okrog poldneva smo se motovili v strminah pod Dedcem in počasi lezli v orjaško južno stran Planjave. Sedaj smo ležali v hladni travi. Dnevna vročina je žehlala od nas. Vrsta špic je v slokem loku padala nizdol v globeli. Počasi smo žvečili sveže sadje in strmeli v črnomodro nebo.

Nad nami so krožila jesenska ozvezdja. Med Rimsko cesto je žarel ogromni križ Laboda, pod njim se je razpenjal Pegaz. Čudno svetle so bile zvezde. V prozornem zraku so utripale in hladen veter, ki je tu pa tam zavel čez greben, je vzbujal občutek jeseni.

Poletje je šlo h kraju. Pisali smo leto devetnajstoštirideset. Svetovi, ki so krožili po nebesnem svodu, so naznanjali hude ure tudi za nas Slovence. Živeli smo v tesnobi kakor pred nevihto.

Pozno ponoči smo opazili na vzhodu, v smeri proti Korošici, svetlo točko. Kaj so nas v koči opazili, ko so naše žepne svetilke pobliskavale na samotnem grebenu in nam sedaj dajejo znak? Ali vidimo le luč v koči, ki smo jo prej prezrli? A luč je ležala više in više — bila je zvezda. Ob njej še druge, svetle in nekako strašne, da je prišla na nas tiha groza. Še nikdar nam niso zvezde vzbujale strahu. Čemu tudi? Ti prelepi, daljni sončni svetovi. A sedaj se je priplazilo v srce kakor neka bojazen pred nečim neznanim, neizogibnim, usodnim. Nekaj nedoumljivo grozečega je bilo v zvezdah, v njihovi čudni razvrstitvi, ki je bila morda v stotinah let enkratna.

Vzhajala so zimska ozvezdja, bilo je že čez polnoč. Pod visokim Kočijažem sta se svetila Dvojčka, tam na desni rdečkasti Aldebaran, pod njim sijajni Orion in še niže na jugu Sirij v Velikem psu. Ob strani so stali planeti. Venera — še nikoli tako pozno ponoči! — na zapadu pa tesno drug ob drugem opojno svetla Saturn in Jupiter.

Strmeli smo in pridušeno šepetali o lepoti prizora.

A te zvezde so nam naznanjale težke ure, kri, solze in požar. Naznanjale so nam neutešeno hrepenenje po svobodi in brezupno tavanje na pragu našega lastnega gorskega sveta. Takrat, na osamelem vršiču sredi Zeleniških špic v pozni, globoki jesenski noči vsega tega še nismo vedeli. Le groza, ki je prišla nad deželo v naslednjih letih, je segla do nas s svojimi sencami. Kajti dobro leto se je že čulo grmenje topov s severa in cvetoče dežele so se rušile v prah.

Bilo je moje zadnje plezanje, preden se je vnela vojna v naši deželi. Štiri dolga leta je bilo treba nato prestajati v dvomu in upanju, v pomanjkanju in boju za obstanek. A z gora je vstala luč, sprva plaha, nato svetlejša, polna upa, znanilka novih časov, dokler ni sredi pomladi zasijala z vso močjo, dana od usode in priborjena s potoki krvi.

*

Naključilo se je, da so bile prve gore, na katere sem stopil po tem težkem času, gore v tujini. Nekoč sem prišel v Avstrijo in v njeno lepo Mozartovo mesto Zgornjega Obdonavja, v Salzburg. Okolje, ki sem ga tamkaj našel, je bilo tako plemenito in zgolj na umetnost navezano, da je bilo bivanje tam

kakor oddih sredi ljudi, ki sta jim tuja sovraštvo in mržnja med narodi. Pred petnajstimi leti Salzburg tudi še ni poznal tiste festivalske ošabnosti, ki je pozneje komaj kdaj dopuščala zares sproščeno dojemanje umetnosti in prirodnega okolja.

Sredi dragih osebnih poznanstev in študija pa so vabile gore. Bliže mestu kakor na primer v Ljubljani pogrešajo sicer tople barvitosti, ki jo lahko da samo bližina morja, tiste edinstvene združitve visokogorskega sveta in sredogorja z lučjo in barvami od morja sèm, kakor jo ima naša draga Slovenija. Toda strmi vrhovi, ki se dvigajo naravnost iz bavorske nižine, se dalje na jugu pomešajo v divje lepi gorski svet. Vmes so tu in tam položena jezera. Na vzhodu mirnejša, razlita med visoko sredogorje, nekatera pomaknjena prav tja pod visoko Dachsteinsko gmoto, na jugozahodu pa divje Kraljevsko jezero — Königssee — stisnjeno pod Watzmannovo silno steno.

Nad Salzburgom, le nekaj kilometrov južno konec ravnice se v strmem dvigu poganja kvišku Untersberg (1973 m). Večletno počivanje sem sklenil pregnati s hojo na ta znani razglednik. Lepega poletnega dne sem se zgodaj zjutraj odpeljal iz mesta skozi Freilassing in Reichenhall v Berchtesgaden. To mestece se v značilnem slogu bavarskih hišic s slikarijami na stenah precej razlikuje od docela avstrijskega Salzburga.

Tiho in svečano je bilo na trgu, ko sem sam samcat stopal po praznem pločniku. Bila je nedelja in pravi nedeljski mir je zastrl mesto. Nikoli nisem bolj čutil, da pripadam Evropi, njenemu območju, kulturi in navadam, kakor takrat, kadar so se me dotaknile razne oblike njenega življenja, ki je bilo tudi moje življenje. Mnogo sem potoval, od Anglije in Zahodne Evrope do Daljnega Vzhoda. Povsod sem srečal med tisoči neznancev tudi prijetne in dobre ljudi, ki so mi postali prijatelji. Toda nikjer drugod kot v Srednji Evropi nisem bolj občutil sorodnosti življenja. Nedelja v mestu! Spominjam se tihih nedelj iz svojega detinstva, ko je bilo naše malo mesto kakor izumrlo kmalu po zadnji »gosposki« poldvanajsti maši v stolnici, nasproti katere smo stanovali, in se je zaslišalo ropotanje krožnikov in žlic, ko so meščanske družine sedale k obedu. Poezija tihih ulic poletnega popoldneva, zdaj v soncu, zdaj v bežnih sencah, zdaj v prašnih kapljah dežja, ki je padal na netlakovane ceste — kako močno se je ta občutek spokojnega miru vtisnil v spomin! — In prav tako je bilo tu, v Berchtesgadnu tisto nedeljo. Molčeč nedeljski dan med hišami, izza katerih so se dvigali sivobeli gorski vrhovi.

Konec trga — vse mesto je dolgo komaj četrte ure — sem zavil po stezi navzgor in končno začel svoje planinsko romanje po tolikih letih prisiljenega odmora. Nad zeleno dolino so se dvigali jelovi gozdovi in strmine Untersberga. Onkraj gozdov na jugu pa se je vzpenjal v nebo strmi Watzmann. Roglji velikega in malega vrha so oklepali manjše vršiče Watzmannovih »otrok«. Sivo-modra skala se je prelivala v nagubano belo pečino, med katero so se tu in tam zajedla snežišča. Ostro odrezan rob, živozelen, je kar odsekan padal v široke podstavke, poraščene z gozdovi.

Jutranji hlad je vel od visokih gora. Mislim sem na svojo daljno domovino, kjer so gore tako slične le-tém, pa vendar je domovina le ena, nikoli pozabljena.

Stopil sem v gozd, na mirno in samotno pot. Navzgor je šlo po strmem svetu in visoko gori sem prišel do lepe kmečke hiše. Bavarski kmet, starina, mi je pokazal, kod se gre prav na Untersberg.

Vedno bolj razgledno je bilo vsenaokrog. Visoki Göll onstran globeli je bil po robovih ves obsijan od sonca, a v stenah si komaj zasledil raze in stebre,

tako globoka, modra senca jih je prekrivala. Najlepši je bil pogled na jug, kjer so daleč za Watzmannom štrleli navpik vrhovi drug ob drugem. Posebno sem bil pozoren na Königspitze, ki v rahlo usločenem, šiljastem stožcu bode v nebo.

Prišel sem že visoko. Steza pelje čez odprte parobke. Razbrzdane grape se grezijo pod divjim vzhodnim ostenjem Untersberga, ki se vleče tja do ravnin pred Salzburgom, štiri ure dolg masiv. Na njegovi južni strani stoji planinska koča že v visokem svetu med borovjem in skalami.

Beli, praznični Watzmann sončnega jutra je postal temni, preteči orjak poldneva. V gorah je tako kakor v življenju. Čim višje dospeš, tem višje so gore. Iz doline se zazde včasih neznatne, skoraj pritlikave, a neznamen in pritlikav je le človek sam. Saj dolina je ozka in dostikrat omejena. Ko pa krenemo navzgor, gora raste. Čim višje pridemo, tem bolj mogočna je. Postane orjak in tisti namišljeni pritlikavec, ki smo ga takega sodili iz nizkega opazovališča, je gorostas, kakor nam še v sanjah ne bi prišlo na misel. Veliki ljudje pa so slični velikim goram. Mislimo, da smo dojeli njihova dela in doumeli njihovo veličino, če jih površno pogledamo. A čim dlje se povzpenjamo v študiju, tem višji so in skoraj tem bolj nedosegljivi.

Watzmann si je obdal visoko glavo z oblaki. Tudi čez Untersberg so vihrale megle, a sončni žar ves dan ni pojenjal. V koči sem se pomudil le za hip, potem pa sem odšel na bližnji, južni vrh k razgledu, pa čad je zakrival gore. Krenil sem torej na sever po poti, ki ji tu pravijo »Plateauwanderung«, hoja po planoti, ki se razteza med južnim in severnim vrhom Untersberga. Ta dva so nazvali z napihnjanim imenom »Salzburški in berchtesgadenski visoki prestol«. Gora sama pa je tako preprosto lepa s svojimi razgledi na severne ravnine in južna višja gorovja.

Visoka ravan ima značaj podov s škarpami in borovjem. Na vzhodnem robu prepada v vsej svoji dolžini v ozko dolino, kjer je svoj čas vodila bližnja železnica iz Salzburga v Berchtesgaden. Le en prehod je mogoč čez to veliko vzhodno ostenje, nekje v sredini, čez škrbino Mittelscharte. Seveda pa tudi zgornja steza po planoti, po kateri sem hodil, drži čez ta naravni ugrez.

Tam nekje sem naletel na dobrega znanca iz Ljubljane in na njegove znanke iz Salzburga, domačinke. Počivali so, se sončili in občudovali razgled, kolikor ga je bilo. Dekleta sem povprašal glede Watzmanna, kamor sem nameraval čez en teden, in dale so mi dobre napotke.

»Visoki salzburški prestol« ima na vrhu velik križ, viden daleč naokrog. Odtod se vidi v bavarsko nižino, z ostrimi očmi pa tudi na uro v salzburškem grajskem stolpu. Na tem sijajnem razgledniku močno občutiš, kako se tu, prav tu končavajo Alpe. Daleč od juga, od najvišjih gorâ se vrste vrhovi v nezaslišani zmešnjavi oblik in svetlob. Tu se vzpenjo v visoke prižnice, od katerih ena je tudi Untersberg, v obliki slične ena drugi s strmo odsekanimi severnimi pobočji. A pod njimi — ravnina. Gore nehajo, kakor bi odrezal, le še nekajkrat zavalovi ravan tja do Donave.

Koča pod vrhom ni imela ničesar za mojo žejo. Odšel sem navzdol po Dopplerjevi stezi, odlično izpeljani čez zadnji severni rob, ki je še vedno zadosti divji, da je treba za varno stezo klinov in žice. Čez steno sem prišel v krnico, nato pa v strmo bukovje. V mirnih logih in travnikih se konča lepa gorska romantika Untersberga.

Watzmann (2714 m) je prišel na vrsto čez teden dni. Visoka je ta gora, toda v poldrugem dnevu jo prav lahko spraviš podse.

Pol ure hoda od postaje Gmundbrücke leži vasica Ilsank ob lepi, čisti cesti med gozdovi in pašniki. Tam se začne strmina, ponekod položnejša, pa

zopet hujša, gori do Mitterkaseralm. Visoko nad njo stoji na robu Watzmannhaus.

Ker sem odšel iz Salzburga že z jutranjim vlakom, sem imel dovolj časa. V veliki koči sem bil kmalu. Vabila pa sta me oba srednja vrhova Watzmanna. Hocheck (2654 m) se dviga tik nad kočo. Lepa, zares čedna strmina drži do njega. Vse je tako svetlo, zračno. Prijazno, pa vendar veš, da je visoko, varno in nevarno, kakor nekje na nebotačni ploščadi visokega stolpa. Vse pobočje je brez vegetacije, le strma ploskev, odprta na vse strani. Izredno strmo so odrezani tudi njeni robovi, zato pa je pogled vsenaokrog prostran, kakor da bi plaval v višini.

Steza je odlična, grozilo pa je vreme. Nabrali so se težki oblaki in iz las je sršel Elijev ogenj. Kratka, pa redka ploha je očistila ozračje, a zjasnilo se ni. V temnomodrem mrču so se v vlažnem vzduhu pokazale bližnje in daljne gore. Prelep pogled je na Dachstein onstran neznansko globoke doline z reko Salzach, na Hochkönigovo ledovje in še dlje na Visoke Ture.

Mračilo se je. Šel sem s Hochecka še na Mittelspitze (2714 m) in med tem se je vreme docela umirilo. Počasi sem se vračal nazaj po ostrem grebenu, ki je ponekod zavarovan z žico. Spomnil sem se na našega Staniča, tega razboritega in junaškega plezalca v začetku prejšnjega stoletja, ki je bil eden od prvih pionirjev na tej gori.

Drugo jutro je bilo čisto in prozorno. Že okrog šestih zjutraj sem bil zopet na prvem vrhu in ne mnogo pozneje na drugem. Tretji, zadnji vrh pa mi je bil od rok. Sestop z njega bi me pripeljal na drugo stran gore, odkoder bi imel predaleč v Salzburg. Vrnil sem se torej po grebenu in na nekem majhnem snežišču sem si uredil zasilno »kopalnico«. Bilo je, kakor sploh v gorah, preprosto in lepo, v srcu visokega sveta, bliže soncu in prvobitnim stvarjem.

Čudežna luč je sijala na Hochkalter, ko sem se popoldne počasi vračal v Gmundbrücke. Pa usoda me je čez tri dni še enkrat pripeljala tu sem. V Mitterkaseralm sem namreč ob izvrstnem pražencu, ki ga je naredila majerca, pozabil na kljuki svojo jopico. Ni kazalo drugega, kakor ponjo. Tako sem si vsaj rekel — ker me je pač vleklo tjakaj. Jopico sem srečno našel, a namesto na Watzmanna sem odšel pod Watzmannhausom raje levo navzdol v veliko krnico. Mimo Kührintalm sem po prav strmem skoku, obrzdanem s klini in žico, prišel do Königsseeja.

Mnogokrat sem slišal, da je to jezero slično Bohinjskemu. Morda res, v resnobi in tišini — kadar je, ta tišina. Toda v celotni podobi je bolj divje. Ladja, ki plove po njem, se lahko približa navpičnim stenam skalovja — neznanska je tam globina vode. Do konca jezera je potem še kakšne pol ure vožnje. Lepo bi bilo, če ne bi bilo vsenaokrog glasne, tuje družčine, ki ni bila zame. Zato pa je bilo zgornje jezerce, Obersee, čisto samotno in skopal sem se, ne da bi me kdorkoli motil. Z zadnjo ladjo in v prepolnem vlaku sem se zvečer vrnil v Salzburg.

In še ena gora tega pogorja, Hochkönig (2987 m), me je čakala in dočakala. Čudovita gora, v ledeniku slična Triglavu, sicer pa tako silna, široka, da sem vsaj jaz imel občutek, kakor da bi me spremljal star, košat, dobrohoten velikan, ki na široko odpira svoje gostoljubne roke.

S prijateljem Emilom sva se peljala do Werfna. Kje so tisti časi, ko smo se v šolskih klopih učili o werfenskih skladih! Sedaj sem bil tu, sredi njih, a bolj od geoloških problemov me je zanimala lepa oblika cerkvenega stolpa, ki se tako značilno dviga nad strehami vaških hiš.

Opoldanska pripeka je bila prav huda, ko sva hodila po posekah in po gozdu proti koči, ki se je tedaj imenovala Ostpreussenhütte. Oskrbnica je bila z Emilom nekam znana in odlično nama je postregla. Toda ta kočica ni niti na pol hodá do Hochköniga. Je le prva postojanka nad drevesno mejo. Ker sva se še spodaj nekje več ko uro časa zamudila pri malinah in jagodah, sva bila malo pozna. Odšla sva pod širokim, skalovitim hrbtom vzdolž strmega obrobja in prečila dve stranski krnici. Vrh druge se je odprl sijajen pogled na Über-gossene Alm. Bil je dan pred slabim vremenom. Vidljivost čudovita, svetlobe sočne in prelepo obarvane.

Hoja čez skale in sneg je kakor pri nas čez Triglavske pôle. Vedno više, vedno bolj sneženo. Širen, širen, samotni zasnežen svet. V zložni strmini sva dosegla vrhnji rob in kočico, ki stoji nekako na najvišji točki gore.

Hochkönig! Res je kraljevski. Zdelo se mi je, da bi moral imeti njegov duh dolgo, belo brado kakor Kralj Matjaž. Kajti dolga bela brada odvzame vso húdost in čemernost. Človek, ki jo nosi, je dobrohoten, prijazni stariček. Tak je Hochkönig — pa nič premalo spoštovanja nisem zato čutil do njega. Dober je, pa tudi mogočen. Velik, pa tudi resnoben.

Tenak krajec lune je stal na nebu, ko sem pozno ponoči odpiral vrata kočice nekim zapoznelim turistom. Oskrbnik je spal — še s topovi bi ga ne prebudil, če ga to bunkanje, ki so ga uganjali, ni moglo. Toda potem je v koči kmalu vse utihnilo. Stal sem pred vrati. V globelih so migotale luči daljnih krajev, vasi, naselij. Nisem jih poznal in nisem jih želel spoznati. Lepše mi je bilo, bolj samotno-radostno, če nisem vedel za imena in sem se samo predal vtisu prelepega pogleda sredi noči. Medla mesečina, komaj zaznavna, je sijala na gorski svet. Bližnji in oddaljeni vrhovi pa so se vendar videli in nepoznana gorstva so se črtala na daljnih obzorjih.

Drugi dan sem doživel vedno enako močni, pretresljivi čudež sončnega vzhoda. Nebo je rdelo in se umikalo zlatim žarkom. Šele opoldan sva z Emilom in še z nekaterimi tovariši, ki sva jih gori srečala, odšla navzdol. Mimo ogromnega stolpa v krnici pod dolomitskimi vršiči, ki jih včasih zasluti potnik spodaj iz vlaka ob Salzachu, in po dolgi, vroči stezi smo pozno popoldne prišli v Bischofshofen na postajo.

Tistega leta sem konec avgusta obiskal še Schafberg (1780 m) nad Wolfganskimi jezeri. Solnograška dežela je ležala v hladnem, skoraj jesenskem dnevu pod menoj. Velika in mala jezera so ležala med gorami in zdelo se je, kakor da bi se zibala. Dasi je bilo nebo precej oblačno, je bil jasen razgled na vse strani. Z zahoda so padali žarki na visoke gore okrog Gölla tja do Tennen-Gebirge. Oblike teh špičkov, zverženih glav in vzpetih hrbtov so se dvigale kakor senčne gmote v hladni zrak. Na severozahodu, daleč v nedogledni ravnini, so se črtale površine velikih jezer s prebliski svetlobe na temnih ploskvah. Tik pod nogami, pod prepadi na severu in pod strmimi južnimi ronki pa se je svetila gladina štirih salzburških jezer, Atter, Aber, Mond in Irr-see.

Kamorkoli sem pogledal, povsod gore, gore, v ravninah gozdovi naselja po planih in golih preprogah, pa zopet gorski svet brez konca. Daleč na jugu je stal Dachstein s svojimi ledeniki in snegovi, za njim pa še beli vrhovi Visokih Tur, Radstädtskih in Gasteinskih, s Hochalmspitze in z Ankoglom. Visok, leden gorski svet.

Ta dan sem se poslavljajal od salzburške dežele.

Grintovci v likovni umetnosti 19. stol.

FRANCE ZUPAN

Mislim, da je to bila peta številka lanskoletnega Planinskega Vestnika, v kateri je Boris Režek napisal kratke članke o angleškem slikarju E. T. Comptonu s posebnim poudarkom na njegovih podobah iz Savinjskih Alp, ki so nastajale ob koncu prejšnjega stoletja.

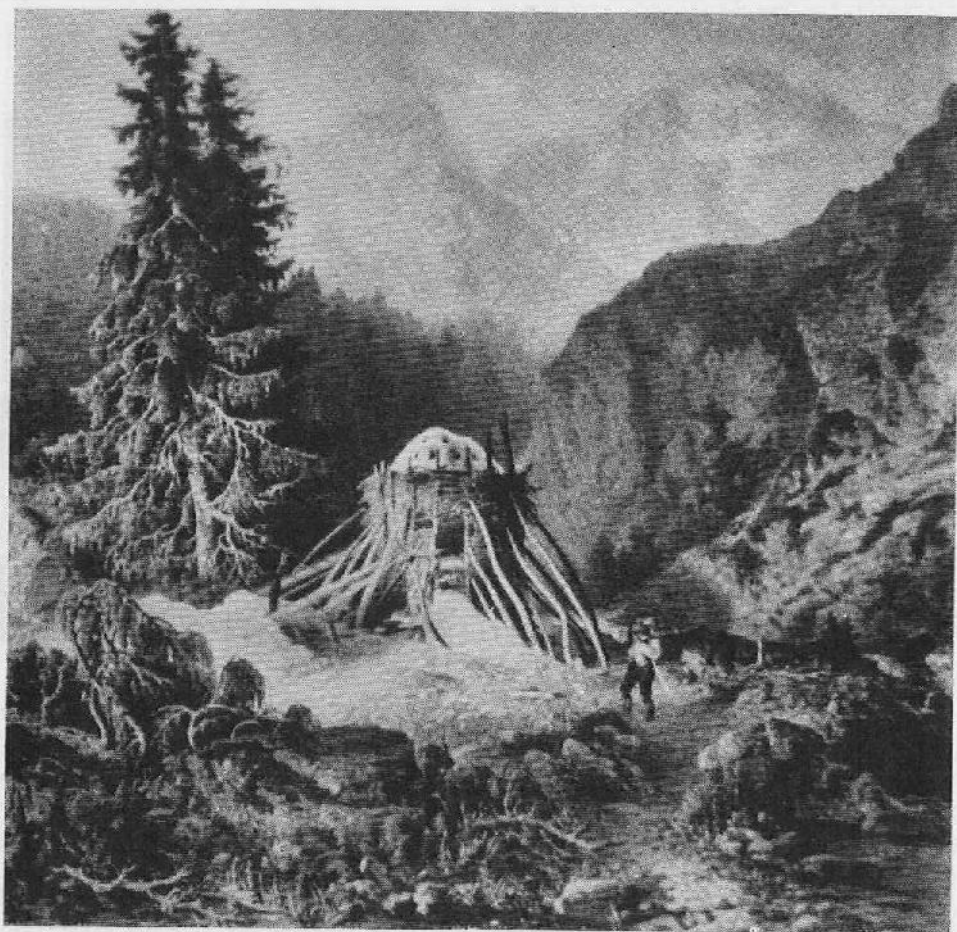
Razprava, polna zanimivih misli, me je vzpodbudila, da sem napisal nekaj besed o našem slikarju iz dobe romantike, Antonu Karingerju, in o njegovih podobah iz Grintovcev, ki so toliko kot neznane. Nastajale so pred sto leti, okrog leta 1866, in imajo danes že dokumentarno vrednost, ne samo umetniško, saj se je medtem marsikaj spremenilo, celo gore. Predvsem pa bi želel dopolniti Režkovo trditev, ki je kar z obžalovanjem napisal, da po Francu K. von Goldensteinu, ki je slikal Predoselj in drvarske bajke v Koncu, ni več sledu o tem govorju v domači likovni umetnosti 19. stoletja. To splošno razširjeno mnenje je držalo do leta 1957, ko sem našel pri iskanju Karingerjeve zapuščine v Zagrebu in v Ljubljani vrsto podob, ki so me poučile o nasprotnem. Ker v strokovni literaturi o njih še ni bilo govora, jih objavljam ob tej priliki v Planinskem Vestniku. Lahko še dodam, da sem zelo zadovoljen, (zaradi umetniške cene teh podob, predvsem pa zaradi njihovega pomena za podobo naših gora v 19. stoletju), da je uspelo v zadnjih letih nekaj teh slik pridobiti iz Zagreba, kjer so bile raztresene pri raznih lastnikih, za Narodno galerijo.

Anton Karinger: Lastna podoba

Zakaj je gorska krajina pri nas v 19. stol. razmeroma redka, tako da smo veseli vsake podobe? In to kljub temu, da običajno imenujemo ta čas »klasično dobo« krajinskega slikarstva?

Vzrok je v tem, da je naše meščanstvo v tem času dajalo predvsem naročila slikarju portretistu, ne pa krajinarju. Gore so že ležale izven ozkega kroga meščanskih interesov, slikarjev vsakdanji kruh pa so bile nabožne podobe in pa portreti. Če bi bila umetniška produktivnost v tem času odvisna samo od naročil slovenskih naročnikov, potem ne bi imeli alpske podobe niti v tako skromni meri, kot jo imamo. Vzemimo samo primer mogoče našega najslavnejšega alpskega slikarja v 19. stol., Marka Penharta, ki ga posebno cenijo v sosednji Avstriji (na lanskoletni mednarodni razstavi alpskega slikarstva v Salzburgu je bil zastopan, obenem z zelo netočnimi podatki o svojih delih v katalogu). Pernhart je bil koroški Slovenec in danes smo presneto veseli vsakega njegovega dela, ki ga imamo na Slovenskem — toda žalostno dejstvo je, da ni bila slovenska buržuazija tista, ki je kupovala njegove slike. Vatroslav

Anton Karinger: »Apnenica« 1866, zadaaj Kogel in Skuta

Holz med naročniki njegovih del ni mogel najti slovenskega imena ... naročali in kupovali so jih pretežno Nemci.

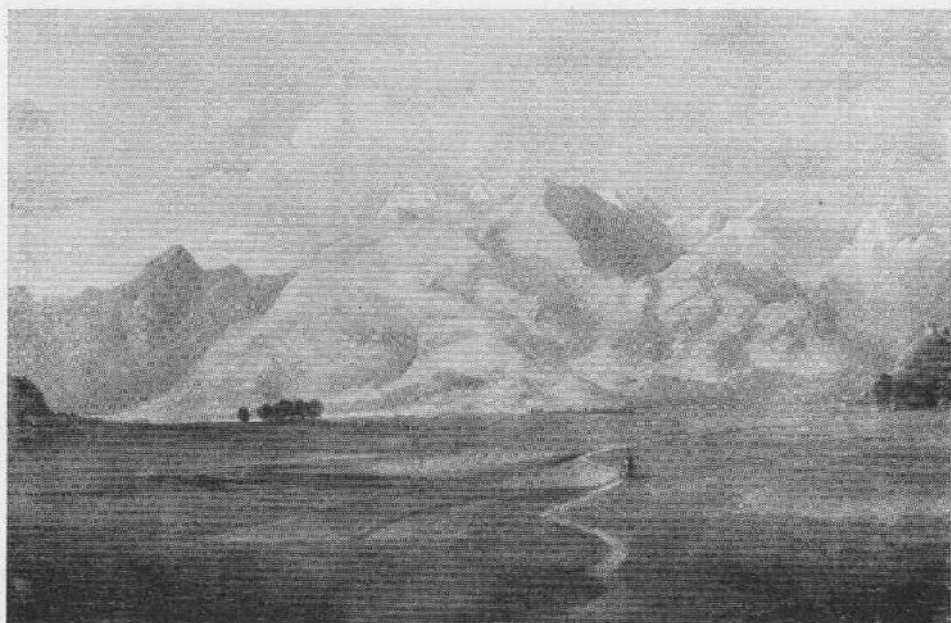
Da se je lahko Karinger v tem času v Ljubljani posvetil pretežno slikanju pokrajin, je odločilno dejstvo, da ni bil poklicni slikar: umetnost je zanj bila »aristokratski šport«, kot pravi Steska. Bil je ekonomsko neodvisen od naročil in je slikal za svojo zabavo, sledeč svojemu romantičnemu nagnjenju. Po narodnosti je bil ljubljanski Nemec »Kranjec«, kljub svojemu nemštvu z našo zemljo tesneje povezan kot marsikateri »narodnjak«. (Poslednja njegovega rodu, zelo simpatična gospa, ki živi na Dunaju, me je presenetila z lepo slovenščino, ko sem jo obiskal leta 1959.) V Karingerju brez težav lahko zasledimo poteze velikega krajinarja, ki se je odzval romantičnemu nagnjenju časa do slikanja krajin: celo Rihard Jakopič, strogi ocenjevalec, ga je zaradi njegovega čuta za barve zelo cenil. Rodil se je v Ljubljani 23. nov. 1829 kot sin ljubljanskega trgovca Jožefa Karingerja, znane ljubljanske osebnosti. Bil je majhne postave, tako majhen, da so oblasti sodile, da sploh ne bo sposoben za vojaka — ironija usode je hotela, da je umrl kot upokojen avstrijski pčotni oficir,

Anton Karinger: Kamniška Bistrica

ki je svoja najlepša leta preživel v uniformi. Slikati je začel že kot učenec na trgovski šoli v Ljubljani, kjer je takrat poučeval slikarstvo Franc K. von Goldenstein; ta je k nam iz Salzburškega prinesel nekaj tistega romantično-turističnega duha, značilnega za Salzburg na začetku 19. stoletja. Iz Salzburga so odhajale odprave, da osvoje vrh Velikega Kleka — spomnimo se Staniča — v Salzburgu so nazarenci ustvarili svoje najlepše alpske podobe. Verjetno je bil Goldenstein tisti, ki je mladega, dojemljivega Karingerja usmeril v slikanje krajin, saj kasneje odpotuje Karinger na Dunaj, da se tam na akademiji pri prof. Francu Steinfeldu, učitelju cele generacije — ali nekaj generacij — avstrijski krajinarjev uči slikanja po naravi. Steinfeld je vodil svoje učence v Salzkammergut slikat in pri njem je dobil mladi Karinger osnove in koncept: kompozicija starih holandskih krajinarjev 17. stol., prenesena v alpski svet z dobršno mero romantičnega heroizma, združena z veliko ljubeznijo do slikanja posameznosti, skal, dreves, listov: posebno drevesa so bila priljubljen predmet pedantnega študija te dunajske šole.

Karinger je svoje šolanje prekinil leta 1849, ko je nepričakovano prostovoljno vstopil v avstrijsko armado in z njo vred odkorakal v nemirno Italijo. Kot kadet je oblegal Ancono, služil naslednjih nekaj let v garnizonih po severni Italiji, dokler ni bil njegov polk št. 17, znameniti sedemnajsti pešpolk kranjskih Janezov, premeščen v Kotor. Tu na turški meji je Karinger, ki je vseskozi risal in slikal, s pravim zanimanjem svojega časa skiciral narodne noše, nenavadno arhitekturo, črnogorske veljake in ob priliki odjezdil na Cetinje, kjer je bil gost kneza Danila. Karingerjevi črnogorski pejzaži, predvsem pa njegove podobe iz črnogorskega življenja (Knez Nikola sodi, Črnogorec v zasedi čaka na turškega konjenika) so postale kmalu znane po Avstriji, zadovoljile so želje

Anton Karinger: Pokrajina pri Kamniku. — Pogled na Storžič in Grintovce, o. pl. 52,3 × 66 cm

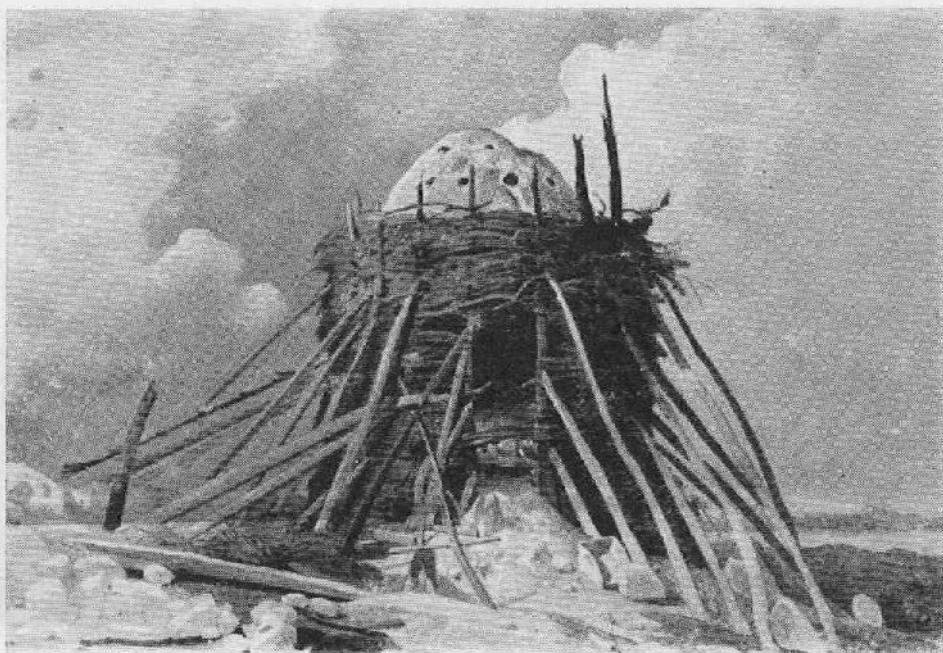
občinstva po vzhodnjaški eksotiki, njemu pa prinesle naziv: »slikar jugoslovanskih pokrajin«, »ein maler südslavischen Landschaften«.

Vojaki 17. p. p. in z njimi oficirji so se dolgočasili v obmejnih trdnjavah in neprestano prosili za premestitev v bolj civilizirane kraje. Želji so ustregli leta 1857, po treh letih, kmalu nato pa se je leta 1859 17. pešpolk znašel v vojni z Italijo, kjer je sodeloval tudi Karinger kot poročnik. Pohodi in borbe na nož v dežju, viharju in slabem vremenu so pa bili zanj prenaporni. Dobil je mrzlico, bolezen se mu je poslabšala in dosegla tako stopnjo, da je moral 1861 stopiti v pokoj. Do svoje razmeroma rane smrti leta 1870 je nato živel v Ljubljani.

V teh kratkih devetih letih se je z vso verno posvečal slikanju, potoval — večinoma v jesenskih mesecih, po Koroškem, Tirolskem, predvsem pa po domači Gorenjski, obiskal ponovno Bohinj, Gornjo Savsko dolino in Grintovce. Poroka z bogato vdovo ga je rešila vseh finančnih skrbi... Potoval je v Dolomite, obnovil stike s svojim starim profesorjem iz Münchena in se nameraval ponovno lotiti študija. Bil je dober prijatelj slikarju Janezu Wolfu, prav tako bivšemu oficirju, vzgojitelju obeh bratov Šubicev.

Wolf je Karingerja po dvakrat, trikrat na teden obiskal in jemal včasih s seboj tudi mladega Janeza Šubica, ki se je teh obiskov tudi kasneje živo spominjal: Karinger je pripovedoval o svojih potovanjih, razkazoval nakupljene fotografije ali na novo naslikane študije in osnutke, pogovor se je sukal večjidel o umetnosti. Znano je, da sta si oba umetnika medsebojno pomagala pri delu in tako je Wolf sodeloval pri nekaterih figurah na Karingerjevih slikah, kar se mi zdi možno pri slikarjevem lastnem portretu in portretu žene Roze iz leta 1869, kjer se čuti Wolfova roka.

Karingerjeva umetnost je povezana s slovenskim grafikom in slikarjem Lovrom Janšo (1749—1812) in profesorjem krajinskega slikarstva na dunajski

Anton Karinger: *Apnenica pri Kamniku (1865)*, akvarel 29 × 43 cm

akademiji. Janševe posamezne likovne elemente (obdelavo dreves) je Karinger dobil preko svojega profesorja Steinfelda, ki je bil neposredni Janšev učenec in naslednik na akademiji. Tako v naši domači likovni ustvarjalnosti — kar se tiče pejzaža in krajinarstva — potegnemo neko razvojno linijo od Janše preko Karingerja pa do Koželja in celo — na zelo kvalitetni stopnji do Pavlovca, ki ni brez Karingerjevih vplivov.

Sodobniki nam poročajo, da je bil vpokojeni oficir zaradi svojega prijaznega, stvarnega značaja »dostopen človek« in splošno priljubljen. Umrl je menda za rakom na pljučih leta 1870, v času, ko so dogradili gorenjsko železnico: dogodek, ki je simbol novega, bolj stvarnega časa, kjer za idilično romantiko ni bilo več prostora.

Karingerjeva ljubezen je veljala nedvomno popotovanjem in goram, čeprav sam ni bil alpinist oziroma gorohodec kot njegov sodobnik Pernhart, ki je plezal na Triglav, na Veliki Klek — kar so bile 1867 spoštovanja vredne alpinistične činitve.

Stari vojak Karinger je gore gledal od spodaj, navadno iz tihe, skrite gorske doline; presenetljivo pa je, da je strukturo našega apnenca obvladal bolje in točneje kot Pernhart, ki se zdi, da slika shematične granitne monolite, tudi kadar gre za apnenec.

Karinger je po tedanjem običaju naredil na terenu samem skrbno in podrobno skico s svinčnikom, ki jo je včasih še laviral z vodenimi barvami. Nekatere skice iz njegovih zadnjih let pa so delane — tako se zdi — neposredno z oljnatimi barvami v naravi sami, tako je presenetljiv njihov realizem in slikoviti, nagli način v potezah čopiča. Celo — v zelo malih formatih —

Anton Karinger: Pogled po dolni Kamniške Bistrice proti jugu

ponekod lahko slutimo v izbiri motivov, v izrezu in mehčanju obrisov prihajajoči impresionizem. Značaj njegovega dela je dvojen: manjše skice in študije so realistične, dokončne izvedbe slik, ki jih je izdelal doma, v ateljeju pa so vseskozi, do konca življenja romantične. Naravo je pač v duhu starih navodil imel samo za surovino, ki ji je treba marsikaj odvzeti in marsikaj dodati, da nastane umetnina. Ne vemo, kako bi potekal njegov nadaljnji razvoj, ki ga je prekinila zgodnja smrt: tak kakor je, je še romantik, čeprav z nakazanimi realističnimi tendencami.

SEZNAM DEL

1. »Apnenica«, olje na platno, 95 × 85 cm, levo spodaj podpis in letnica 1866

Značilno za Karingerja je v romantičnem duhu prirejeno ospredje iz padlih drevesnih debel, skal in fantastično zviti drevesnih vej. Preko ospredja oko potuje v sredino slike na apnenico, kakršno še danes lahko srečamo ob Kamniški Bistrici. Njena svetla kapa se lepo odraža na temnem ozadju smrekovega gozda, zadaj sta vidna južna stena Kogla in Skuta.

Precej lahko občutimo, da podoba ni stvarna tehnična slika peči, v kateri žgemo kamenje za zidavo, ampak da je slikar zasledoval druge cilje: apnenica je romantična, skoraj bi dejal malce surrealistično pojmovana tvorba, ki se — čeprav delo človeških rok, popolnoma sklada z okolico kot njen del. Človek v hribovski noši, ki koraka po stezi proti nam, je neznatni: tako je stal romantik pred prirodo, se stapljal z njo v eno.

Slika je danes žal verjetno za vselej izgubljena. Po ustnem izročilu jo je pred drugo svetovno vojno kupil v Zagrebu neki Žid in jo odnesel v Budimpešto. Spada med najlepša in največja dela umetnikove zrele dobe.

2. Kamniška Bistrica, olje, platno, 39×58 cm, od leta 1960 last Narodne Galerije, prej v Zagrebu.

Realistična, nagla skica Kamniške Bistrice, kakršna je bila pred sto leti. Brez Doma, brez okornega novega mosta in avtomobilov je moral to biti resnično lep kraj. Gore so ostale iste, Kalci s svojim težko prehodnim labirintom skal in rušja, Kalška gora in globoko zasekano Kokrsko sedlo — slikar celo ni prezrl male, bele piramide Grintovca, ki se komaj vidi nad Dolgo steno. Veliki Podi, Štruca in Skuta, so zelo dobro opazovani, verjetno z mesta, kjer se je stara pot prevesila proti mostu.

Skica je nastala okoli leta 1866, ko je Karinger večkrat obiskal Bistrico in je mišljena kot osnova za večjo sliko. Odlikuje jo svežina, neposrednost in točno opazovanje: celo način slikanja je sproščen, slikovit, presenetljivo realističen in neromantičen, enako kolorit.

3. Kamniška Bistrica (okoli 1866), olje, platno, 65×85 cm, signirana ni, Ljubljana.

Končna izvedba Kamniške Bistrice, ki je večjega, bolj reprezentativnega formata, se razlikuje od prejšnje skice po skrbnejšem, tradicionalnem načinu slikanja, z romantičnim aranžmajem v prvem planu, s skalami, padlimi drevesi in figuro popotnika na mostu, ki opazuje vodo. Gore so neprimerno bolj heroične in fantazijske, manj verne, bolj prepadne, obdane od oblakov in megla, celo kolorit je drugačen, pojavi se sivomodra, oranžna in temno sivovijoličasta, medtem ko so na skici prevladovala prirodnejše zelene in rjave tinte. Primerjava skice in končne podobe nam da lep pogled v snovanje romantičnega slikarja v drugi polovici 19. stol. in na njegov način dela od realistične skice do romantične podobe, ki je stilno že zastarela... Nekoliko oblakov, dramatičnejše temne barve, za malenkost spremenjene in poudarjene oblike gorskih vrhov, temni prepadi, ostri vrhovi in slika je drugačna: vnašanje nečesa dramatičnega v motiv, česar sicer v njem ni, spominja na način znanega slikarja gorskih motivov Aleksandra Calameja (1810—1864), ki je imel v sredi 19. stol. velikanski vpliv na evropsko krajinsko slikarstvo.

4. Pogled iz Kamniške Bistrice po dolini navdol, olje na platno 28×36 cm, od leta 1957 last Narodne galerije, prej v Zagrebu. Levo pobočja Velike Planine, desno Korošice pod Krvavcem, zanimivo je ospredje s suho strugo hudo urnika (Sedelšček?) Po slogu in načinu slikanja nastala v istem času kot »Pogled na Kamniško Bistrico« in »Kurja dolina z Jermanovim turnom«, značilen slikovit, sproščen način, posebno v ozadju.

5. Pogled na Kamniške planine nekje od Mengša, olje, platno, 52×66 cm, last Narodne Galerije.

Slika ni dokončana, po vsej verjetnosti okoli leta 1862. Odlikuje jo sugestivno pojmovanje prostora, ki ga pogloblja vijugava poljska pot preko ravnega polja z malim znamenjem in skupino dreves. Desno je viden Holmec, v sredini pod gorami graščina Križ, zadaj levo Storžič, vrhovi Kočne, Grintovca, Skute, Rink, Turske gore, Brane in Planjave. Slika sicer ni nastala v gorah, kaže pa na vsak način zanimanje zanje, čeprav iz nekoliko večje razdalje. Študij gorskih oblik, mas kot priprava za bodoče delo.

6. Pogled na Kamniške Alpe od severa, s Koroške.

Olje na lepenko, 21×36 cm, signirana ni, privatna last, predstavlja celotno verigo Savinjskih Alp v popoldanski plastični svetlobi, v ospredju gozdovi in

Kurja dolina in Jermanov turn

predgorje, za njim vrhovi od Ojstrice do Kočne. Zelo lepo delo, poetičnega značaja, iz kasne dobe.

Našel sem nekaj slik, da bi vsaj malo izpopolnil vrzel: ni jih dosti, toda nikjer ni rečeno, da se ne bo lepega dne našlo še kakšno delo. Grintovci so torej lepo zastopani v našem slikarstvu 19. stol., številčno skromno, toda kvalitetno dovolj bogato. Res je, da zaostajajo za Julijci, toda taka je pač njihova usoda: Triglav je bil magnet, ki je pritegnil pozornost nase. Ostale Karingerjeve gorske krajine so večinoma motivi iz Julijskih Alp (Vrata, Triglav, Razor iz Trente, Mangrt itd.). Dosedaj je znanih okoli 100 njegovih oljnatih slik: nekaj je portretov, po veliki večini pa so krajine.

7. Kurja dolina s Kompotelo, Jermanovim turnom in Kalci, olje na platno, 51 × 39 cm, signatura levo spodaj A. Karinger, zasebna last.

Slika spada v isto skupino kot skica za Kamniško Bistrico po svojem načinu izdelave in razpoloženju. Prostor, od koder je Karinger slikal pogled proti jugu na melišča pod Kalci in Jermanovim turnom, je po vsej priliki tam, kjer seka steza proti Žagani peči hudournik Sedelšček, koče na sliki so stara Bosova domačija.

Pot za Kanjavcem

VILKO MAZI

(Urošu Župančiču ob Abrahamu)

»Na Doliču se bo odločilo,« sem dejal svojima mladima spremljevalcema, ko smo zjutraj na Planiki delali načrt za tisti dan. »Če dobimo tam koga, ki bi se mu mogli pridružiti, ali pa vsaj zadovoljiv opis poti, pojdemo za Kanjavcem, sicer pa čez Hribarice.«

Za Marka nisem bil nič v skrbeh. Saj je bil že pred sedmimi leti, torej še enkrat mlajši kakor zdaj, prestal svoj planinski krst, ko sem ga peljal po izpostavljeni jeseniški poti in skozi Okno na Prisojnik. Tudi zdaj je hodil oba dni odlično, čeprav ni bil nič treniran. Z Bizgecem pa sva imela že koj na Tominškovi poti prvo pokoro, no, rajši bi dejal komedijo; saj me še zdaj, po petih letih, lomi smeh, če se spomnim tiste dogodivščine.

Niti iz gozda še nismo prilezli, ko je na vsem lepem zaropotalo tam nad Luknjo in so že udarile po nas prve debele kaplje. Midva z Markom naglo vsak pod svojo pelerino in v počep za najbližjo bukev, Bizgec pa si je dajal drugačnega opravka. Najprej je hitel sezuvat kvedrovce in jih zadegal daleč doli po bregu. Nato je izvlekel iz oprtnika črne dolge hlače in jih kar preko kratkih potegnil nase, da si je zakril kakor sneg bela kolena, ki do tega dne najbrž še niso videla sonca. Tačas se je že pošteno ulilo, da je bil ves premočen, preden je poiskal dežni plašč.

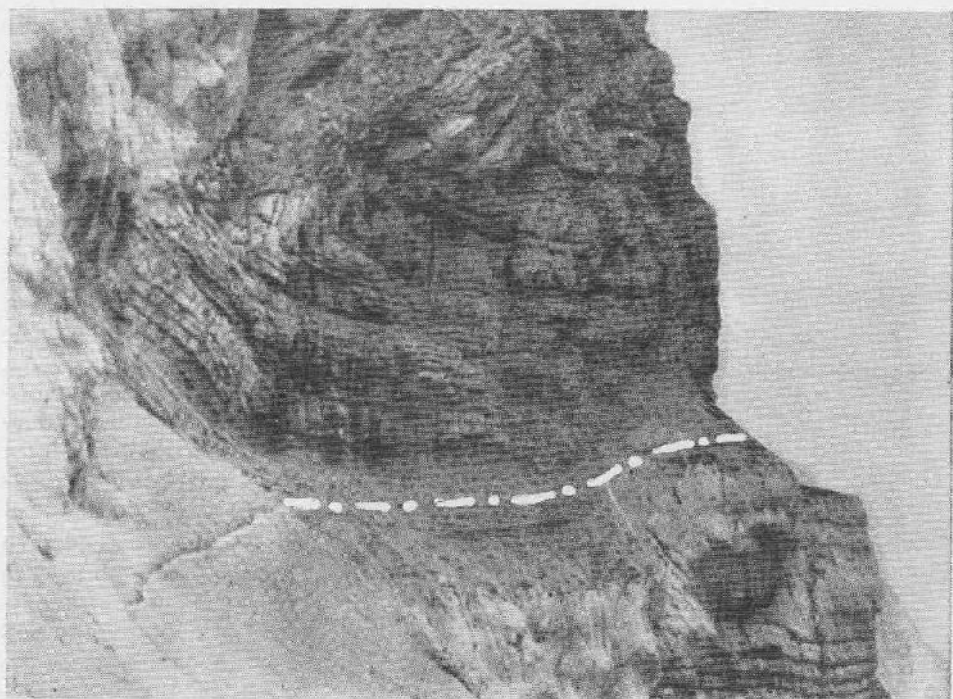
Šele zdaj nama je utegnil razložiti to čudno početje: »Ni dolgo tega, kar sem bral, da je treščilo v nekega turista, ki je bil obut v okovane čevlje. Že prej pa sem slišal, da posebno rado udari v belo kožo, zato sem se zavaroval še z dolgimi hlačami...«

Marko ni mogel, da se ob taki razlagi ne bi na ves glas zakrohotal.

»To vendar ni prav nič smešnega!« ga je užaljen nadrl Bizgec. »Kaj ni morda prva dolžnost pametnega človeka, da pazi na dragoceno življenje?« Pogledal je še mene, kakor bi hotel vedeti, kaj jaz mislim o tem. Ko je videl, da sem mu nekako prikimal, je nadaljeval svoje levite Marku, ki se je kar naprej režal: »Tvoj dedek to ve in vsakdo, ki je kaj skusil. Ti pa si še zeleni študentek, ki življenja še nič ne poznaš...«

(Tu moram povedati, da je bil Bizgec več ko dvakrat starejši od Marka in torej upravičen, da je branil svoj dekorum. Bil je že več let naš družinski krojač in tako čisto domač z nami. Ni se branil še tako zoprne krparije, zato bi ga težko pogrešali in smo mu šli na roke, kolikor smo največ mogli. O meni je vedel, da sem bil že dostikrat na Triglavu, pa se mi je ob vsaki priložnosti priporočal, da bi enkrat tudi njega vzel s sabo, ki še nikoli ni bil gori. Zaman sem se izgovarjal, da imam Triglava že zadosti in da mu bom rajši poiskal kakega drugega in mlajšega vodnika; nič ni pomagalo, na vsak način je hotel samo z mano. Kot glavni pogoj sem stavil zmerno hojo, kajti je bil tudi med nama več ko stooštoten razpon v letih. Ko je bilo že vse dogovorjeno, se je prištelil še Marko. Bal sem se, da se bo dolgočasil, pa se je imenitno zabaval, kakor bomo še zvedeli.)

Nevihta je kmalu minila, trajalo pa je precej dolgo, preden je bil Bizgec spet obut in smo mogli nadaljevati pot. Vzela sva ga v sredo, Marko spredaj, jaz zadaj in tako smo še dosti srečno pricincali tja enkrat popoldne na Kreda-

Sl. 1. Vstop

Foto V. Mazi

rico. Ker je bil triglavski vrh v megli, smo odložili vzpon nanj za naslednje jutro. Medtem si je Bizgec lahko dodobra posušil obleko.

Spali nismo kaj prida, ker je pihalo vso noč, da so kar stene ječale. To pa ni prav nič motilo zaljubljenega parčka v sosednji sobi, ki se je glasno zabaval, se pravi, ona se je nepretrgoma hihitala v vseh mogočih registrih, njega ni bilo dosti slišati. Bizgec, ki je ležal ob tisti tenki leseni steni, je napeto vlekel na uho, da bi ujel kako besedo, kar pa mu v neprestanem bučanju vetra ni uspelo. Nekaj časa je bil nato mir, potem pa je spet zacingljalo na oni strani. Šele proti jutru je z vetrom vred potihnilo...

Mi trije smo bili menda prvi na nogah, kajti v hiši se ni ganilo še nič, ko smo jo zapuščali. Do Malega Triglava je šlo vse dobro, tam pa se je spet začela pokora z Bizgecem. Ali se je prestrašil pogleda na ozki greben ali pa le sunkov vetra, ki se je tu iznova razdivjal, venomer je bil na tleh. Naj sem ga še toliko bodril, nič ni zaleglo. Na najožjih mestih sva ga morala z Markom vleči kakor okorno vrečo, sicer bi ne prišli nikamor. Tako smo se zamudili debelo uro samo po grebenu. Ne verjamem, da so imeli z ranjnim Trebušnikom kaj manj križev. Tudi Bizgeca se ni dalo izvleči iz Aljaževega stolpa, a ne zaradi debelosti (saj je bil mršav kakor cigansko kljuse), ampak zavaljo strahu, da bi ga ne odneslo doli v Vrata.

Sestopali smo po južnem razu na Planiko, kajti nazaj po grebenu ni hotel Bizgec več za vse na svetu. In še tu se je večidel pomikal po »gvišni«² nogi, tako da je v kočo prinesel vso preluknjano zadnjo plat hlač, tistih znamenitih hlač, ki so ga na Tominškovi poti »obvarovale«³ pred strelo. Oh, koliko groznega je imel povedati potrpežljivi oskrbnici, ko je šival to relikvijo...

V Koči na Doliču je vršalo kakor v čebelnjaku. Eni so prišli iz Trente, drugi čez Hribarice, tretji prek Luknje, nihče pa ni bil namenjen na Prehodavce in tudi ni prišel od tam. Šele ko se je nekoliko izpraznilo, nam je mogla oskrbnica na kratko opisati odcep in potek poti. Povedala je še, da je pot dobro zavarovana, vendar za omotične nepriporočljiva. Naju z Markom to ni motilo, Bizgec pa je dejal, da pojde pogledat, če bo zanj.

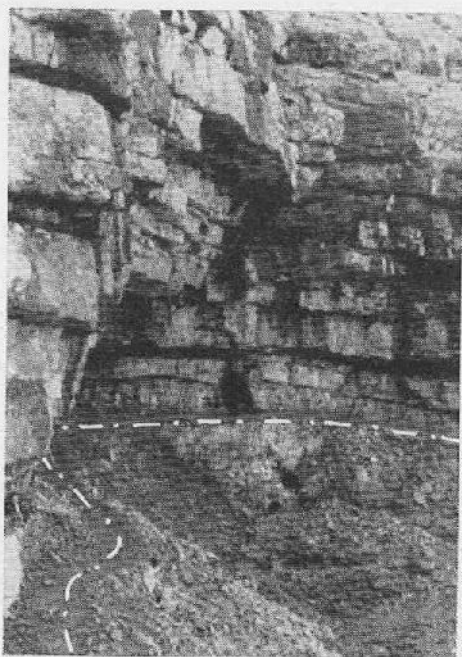
Soparno avgustovo sonce je žgalo, ko smo jo pobirali po udobni mulatjeri k prvemu ovinku pod kočo. Od tam se je že pokazala gaz preko zasnežene grape in iz nje dobro vidna sled na polico v nasprotni strmi steni (sl. 1), kakor je to odgovarjalo opisu. Kazalo je, da bi mogla biti po tej polici speljana pot tja na desno k navpično odsekanemu

robu do pomola, pod katerim se spet grezi silen prepad v zatrep Zadnjice. Takole od daleč reč res ni bila videti kaj posebno vabljiva, tem manj, ker tudi z daljnogledom ni bilo opaziti nobene varovalne naprave. Bizgec je koj napel šobo in pričel nejeverno obračati pedi pred sabo, kakor bi hotel reči: ne bo nič! Naposled je odločno dejal: »To ni za nas, pojdimo rajši nazaj!«

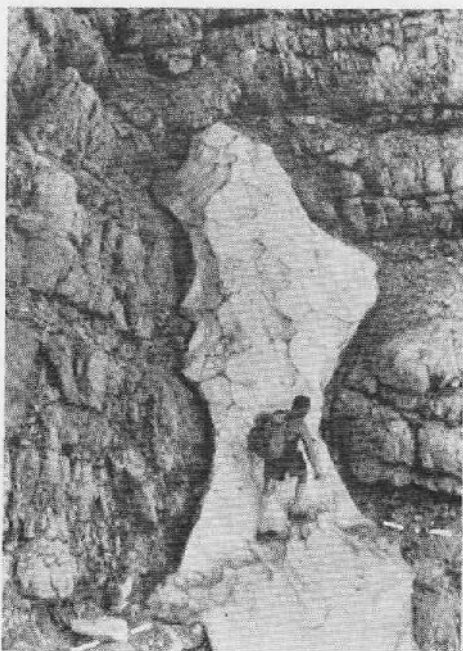
Toda Marko se je že spuščal v grapo, ne da bi se ozrl nazaj. Bizgeca je to zdražilo, in ko je videl, da grem za Markom, me je z visoko vzdignjenim kazalcem posvaril: »Ta fant vam je v pogubo! Nikar ne hodite za njim!«

Seveda se nisem dal pregovoriti, kajti iz izkušnje vem, da situacije v steni ni presojati od daleč, ker je po navadi od blizu čisto drugačen videz. Vedel pa sem tudi, da zaznamovana pot ne more in ne sme biti speljana tja v tri dni, se pravi, po nemogočem terenu. Sicer pa si izkušen planinec zmerom ohrani odprto pot za umik.

Tako smo se torej ločili. Preden sem bil onstran grape, je Marko zaukal s police. Kako tudi ne, saj je bila tako pripravna, da bi se lahko s kolesom zapeljal po njej! Na pomolu, kjer se pot ostro zasučje okoli navpičnega roba (sl. 2), sem se ozrl na kraj, kjer je še vedno stal naš Bizgec, in mu zaklical,

Sl. 3. Pod previsnimi skladi

Sl. 4. V poletni vročini kar prijetno srečanje

naj brez skrbi pride za nama. On pa je samo pomigal, da ostane pri svojem. V redu!

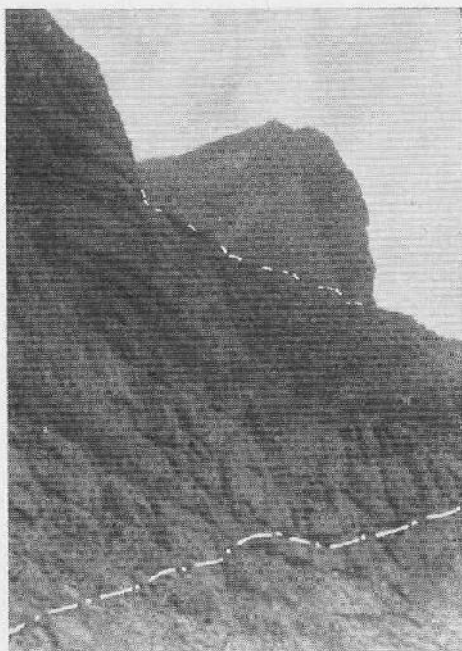
Skoraj po ravnem je šlo pod ustromljeno pečino v izpodjeden, moker kot in od tam pod previsnimi skladi (sl. 3) na drugi pomol, od koder se je nudil impozanten pogled na prvi pomol, kakor ga prikazuje od tu posneta slika 2. Bilo je, kakor beremo v »Zlatorogu«: Zdaj dospejo do police ozke, stena spredaj, zadaj zrak je sinji, pod nogami pa globel škrlatna...

Še nekajkrat se je pot tako položno ovila, v nekem kotu tudi preko ostanka snežnega plazu (sl. 4), kmalu nato pa se je vzpela po skrotju in popolnoma nepričakovano dosegla široko teraso, polno cvetnih blazinic najrazličnejših sort, da se jih kar nagledati nisva mogla. Spet sem se spomnil »Zlatoroga«:

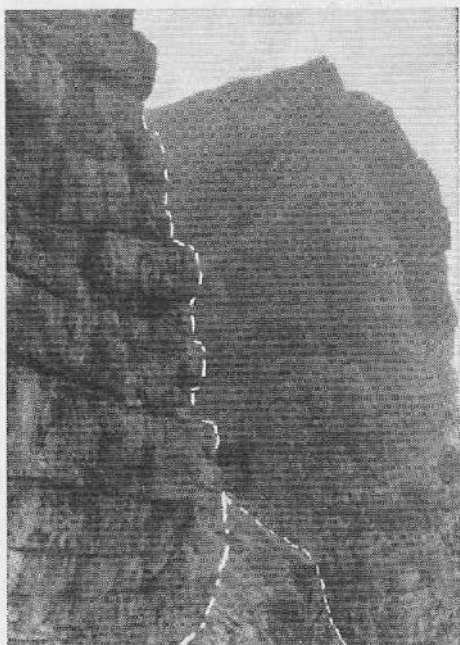
Ali je to ono skalno morje,
ki ga onkraj mislil je kot takraj?
Ni! Položje se pred njim razgrinja
sončno, s tisoč cveti posejano.

Nad nama so se strahotno dvigale vrhnje gmote Kanjavca, pod nama je ležala vsa Trenta in za njo mogočne rajde vrhov gori do Viša in Poliškega Špika. Tu sva si privoščila kratek oddih, najraje pa bi ta paradiž uživala kar naprej, ko bi se dalo. Toda kje so še Prehodavci! Tam nekje za Vršacem, ki je že kazal onkraj grebena pred nama svojo divje prepadno stran v Zadnjiški Dol (sl. 5).

Pot se je vzpenjala zdaj čez stopničaste plati. Ponekod sva morala zaradi pomanjkljivih markacij skrbno paziti nanjo (v megli bi jo prav gotovo zgrešila).

Sl. 5. Prečenje proti Vršacu, ki se vidi v ozadju

Sl. 6. Pod Vršacem

Slednjič sva se približala gigantskemu steburu, okoli katerega (sl. 6) zavije pot v krnico med Vršacem in Kanjavcem. Dobro nadelani ključi so naju pospremili na rušnat preval. Tik pod njim leži prvo Triglavsko jezero ali Jezero pod Vršacem. Nekaj niže sva zagledala Jezero v Laštah, v bregu na desno tudi že Kočo na Prehodavcih. Obirati pa se nisva smela prav nič, kajti nebo za kočo se je grozeče potemnilo. V presledkih se je tudi močno zablistalo in zagrmelo. Marko jo je pobiral kakor splašena srna in že je bil pri koči, ko so se usule prve kaplje. No, pa je tudi mene še počakalo, da sem prisopihal do vrat. Komaj pa sem jih zaprl za sabo, se je ulilo kakor s slapa. Kljub zaprtim vratom in oknom je bila jedilnica mahoma polna luž. Vsa preplašena je pritekla oskrbnica iz kuhinje in obupano gledala ta prizor.

To je bilo spet nekaj za Marka! Kar na mizo je sedel in bingljajl z nogami, kakor bi hotel veslati po sobi. Tačas je treščilo prav blizu, da se je vsa bajta zamajala in se še huje ulilo. »Kaj praviš, dedek, kje neki se zdaj tišči Bizgec? — Sreča, da sva se ga otresla! Ko bi bil šel z nama, bi nas prav gotovo ujelo na poti...«

(Prijazni bralec je nemara že sam ugotovil, da kakega Bizgeca še ni našel v nobenem imeniku. Seveda se je tudi moj starejši spremljevalec drugače pisal, oziroma se še piše. Povedati moram, da ga je v Bizgeca prekrstil Marko — na tihem kajpak! — že tam na Tominškovi poti, v povračilo za »zelenega študentka«. Naglas ga je tako imenoval samo, kadar sva bila sama. In še zdaj mu nikdar ne pravi drugače, če nanese pogovor nanj. Tako sem še še jaz rajši poslužil tega vzdevka, in upam, da mi bo prijazni bralec na koncu (ki šele pride) pritrdil, da v danem primeru tudi on ne bi ravnal drugače.)

Ni se še izlilo, ko so se odprla vrata in so planile v sobo tri žrtve razbesnega neurja, dva moška in ena ženska, vsi do kože premočeni. Kar teklo je z njih! Le v polivinilskih vrečkah jim je ostalo nekaj suhega perila, da so se mogli vsaj za silo preobleči. Zaviti v odeje, kakor kje na morski plaži, so prisledli k nama, ki sva se bila medtem preselila v suho in toplo kuhinjo. Povedali so, da so krenili kmalu za nami z Doliča. Tako so srečali Bizgeca, ki se je vračal v kočo. Ko so ga vprašali, zakaj ni šel z nama, je tudi njim s povzdignjenim kazalcem dejal: »Dosti sem ju svaril, naj ne lezeta v nesrečo, pa me nista hotela ubogati. Meni pa je življenje drago; predrago, da bi ga tako lahkomišelnostno zafrečkal!«

Tako torej: za Bizgeca sva ležala že mrtva v kakem črnem prepadu. Kaj neki bi dejal, če bi naju zdaj zagledal, kako od srca se smejeva tej novici? —

Bližal se je že večer, toda še zmerom je pomalem deževalo, da nama ni preostalo drugega, kakor prenočevati na Prehodavcih. V prijetni družbi, ki sva jo dobila, je hitro potekel čas do večerje.

Nismo še pojedli, ko pobuša nekdo na vrata, ki so bila že zaklenjena. Za oskrbnico, ki je šla odpret, prištorklja — kdo bi ga pričakoval! — naš ljubi Bizgec... Kakor okamenel je obstal, ko naju je zagledal, oči pa, da bi mu jih lahko odklatil.

»Nič se ne bojte!« sem ga povabil k mizi, »— mrtvaki ne jedo!«

Povedal je, da je z neko družbo prišel čez Hribarice, pa so mu ti pokazali na Prehodavce. Hotel je na vsak način zvedeti, kaj je z nama. O onih treh pa je mislil, da so šli v Trento. Kajpada mu je bilo pred temi pričami njegove bojazljivosti še posebno nerodno. Ti pa so znali vse skupaj obrniti na šaljivo plat, nazadnje pa smo najino »od mrtvih vstajenje« še primerno zalili.

Novina

JOŽE VRŠNIK

Kmet v hribih ima velike njive in travnike, dobi na njih pa le en pridelek na leto in še ta včasih zelo skromen, kar pa ni nič čudno, saj se nahaja veliko kmetij v nadmorski višini 1000—1300 m. Zato mu domači pridelki ne zadostujejo za preživljanje številne družine. Dokupiti pa moke in drugega živeža v prejšnjih časih ni bilo mogoče, ker je bil dovoz pretežak in predrag. Kmet je bil prisiljen pridelati živež na svoji zemlji in ni smel gledati na trpljenje.

Kakor je hribovskemu kmetu primanjkovalo na njivah pridelanega živeža za ljudi, tako mu je primanjkovalo tudi krme in paše za živino. Pašnike mu je prerastel gozd, in živina je stradala poleti in pozimi.

Obojno pomanjkanje je krotil z novinami. V ta namen je posekal leskovo, jelševo in vratikovo ali brezovo gošo ali pa je smrekov ali bukov gozd dal posekati na »frato«, hosto je požgal in v tako pripravljeno zemljo vsejal ajdo, pšenico ali rž. Včasih tudi krompir.

Kako je napravil novino (v Lučah požar, drugod laz imenovano)?

Vzeli so sekire ročnice (težke ravno prav za eno roko), rakun (težji na koncu navzdol zakrivljen nož za skleščevanje vej, veje z njim na drobno razklestijo) in srp za spodbiranje in so odšli na prostor, določen za novino.

Pa začnimo v imenu božjem, je rekel gospodar. Nato je začel eden »spodbirat«, to se pravi, požel je s srpom praprot, travo, srobot in drobnejše vejice po tleh. Če ni »spodbrano«, se lom ne posuši, zato se slabo požge in pridelek je slab. Drugi so se razporedili v vrsti in v širini ene »postati« začeli sekati. Sekati so morali kolikor mogoče nizko pri tleh, da jih štori niso ovirali pri žganju, to se pravi, ko so novino ali bolj prav povedano »lom« žgali. Ena »postat« je širina, katero so lahko vzeli naenkrat, kadar so žgali. Nasekana drva, kar je bilo predebelih ali krivih, so znosili na grmade, da so jih jeseni ali pozimi zvozili domov. Goli, ki so bile primerne za plot, so znosili v kraj, na mesto, kjer so pozneje zgradili plot. Ravno tako tudi drobnejše goli, ki so bile primerne za kolje v plotu. Veje so na drobno »seštrigljali«, to je, razklestili in jih potem zložili v vrsto*, približno za en komolec na debelo, v celi širini in dolžini ene postati, to je od začetka pa do vrha novine. Drva, ki za plot niso bila primerna ali potrebna, so razsekali na približno 1 m dolge komade, jih olupili in razcepili ter zložili na že zložene veje, da so se dobro posušile: Prav tako so delali tudi v drugi in tretji postati.

Posekali so za ajdo v drugi polovici maja, ko je bilo listje že lepo zeleno, najpozneje pa do srede junija. Lom je bil približno v enem tednu suh, kakršno je bilo pač vreme.

Za žganje novine so imeli pripravljene železne grebljice, nasajene na 4—5 m dolge rante, ki so jih morali prej par dni položiti v vodo, da so se dobro zamočile. Če bi šli žgat z grebljicami na suhih ratiščih bi se ti v dostikrat precej močnem ognju prehitro vžgali in sežgali, železne grebljice bi pa ostale v ognju. Že prej so si nacepili in nasušili treske. Ko so šli žgat, je vsak vzel grebljico in šop tresk, katere je na vrhu ali zgornjem koncu novine zažgal in z njimi podtikal ogenj v lom. Če je veter vlekel od spodaj navzgor in če je bil lom suh, je kmalu zaplapolal ogenj v celi širini postati. Zdaj je bilo treba z grebljicami lom in ogenj pomalo navzdol pritegovati, pa tudi žerjavico in zaostala drva, ter paziti, da se ogenj ni kje pretrgal. Če se je ogenj kje pretrgal, je bilo treba tam spet podtakniti ogenj, da ni nastal »volk«. Volk je bil tam, kjer je ostalo zeleno — nepožgano. Volk je bil trd pri kopanju in na njem je bil slab pridelek. Če je bil dober veter in dober ogenj, poleg tega pa še sončen, vroč dan, so ljudje pri tem delu trpeli hudo vročino in žejo, ker so imeli tik pred seboj ogenj, za seboj pa sonce. Še dosti slabše pa je bilo, če je veter prenehal ali potegnil navzdol. Takrat je ogenj opešal in v vsem dimu so morali lom pritegovati z grebljicami navzdol ter znova in znova podžigati. Kaj se to pravi, ve samo ta, ki je novino že nekajkrat pri slabem vetru žgal. Tudi to se večkrat zgodi, da jih od muke in vročine vse preznojene naliže dež. Žejo si pri žganju novine lahko gasijo s čajem, črno kavo ali kuhanim sadjem. Kdor pije mrzlo vodo, se kmalu strese in obnemore. Še slabši je sadjevec — mošt.

Pripovedovali so, da sta dva »purgarja« videla, kako so nekje novino žgali, pa je eden rekel: »Vidiš prekletega pavra, kako vleče žgance iz pekla, po smrti nama bo pa za stolček, da bova noge na njem držala.« Drugi mu je pa odgovoril: »Nikar tako ne govori. On v tem življenju veliko trpi, midva imava pa zdaj nebesa. Morda bova midva po smrti njemu za stolček.«

Če so dobro požgali, se radi pohvalijo: »Tako smo požgali, da je bilo kar belo za nami (veliko pepela).« Če so pa požgali slabo, pa rečejo: »Saj smo samo potrebili, požgali pa nič.«

Ko je novina požgana, gospodar vseje ajdo, navadno sivo, če so pa požgali pozno, proti koncu junija ali že prve dni julija, pa vseje črno ajdo (če jo more

* To je »lom«.

kje dobiti), ki prej dozori. Včasih je kdo še na Gospodinje (2. julija), ko je sejem v Železni Kapli, prinesel seme in ga vsejal. Če bi bila ugodna jesen, je ajda že dozorela, če je pa prej nastopila slana, je bil pa pridelek uničen.

Ko je bilo ajdovo seme vsejano, je morala nastopiti vsa družina z motikami in seme zakopati. To je bilo mučno in zamudno delo. V tleh je bilo veliko jelševih korenin, na gosto stkanih, zato je bilo kopanje trdo, četudi je bila zemlja od ognja nekoliko zrahljana, pa hiteli so, kolikor so mogli, in če je kdo količkaj zamudil, se je že znašel na repcu. Zaostal je in zelo težko dohitel vrsto. Zdaj je bilo treba novino še ograditi s plotom, da pridelka ni uničila živina in divjačina. Plot je bil lahko zgrajen, tako da je bil vsak par kolja zvezan med seboj z okroglimi trtami, zviti iz smrekovih vej. Na trte med kolje se je položila gol, na to spet trte itd. Navadno pa je bil plot turški, pri katerem se trte niso rabile, pač pa se je kolje postavljalo na goli navzkriž. Tak plot je govedo kar zadržal, za koze je pa bilo težko zgraditi. Ta zlomek je preskočil visok plot, če pa preskočiti ni mogel, je pa čez kako luknjo zlezel.

Če je bila za novino posekana vratikova (gorska jelša) goša, ki nima dolgih goli (rant) za plot — je pa zelo gosta, — so morali plot kar splesti iz stoječih (neodsekanih) vej. To je bila pa tudi neke vrste umetnost.

Zdaj ima ajda dobre tri mesece časa, da raste, cveti in zori. Če na njenem cvetu čebele kaj prida naberejo in jo obenem oprasijo in če ji prizanese še poleti toča, jeseni pa slana, je navadno kar dober pridelek. Proti koncu septembra jo požanjejo in zložijo v kope. Ostrvi so si pripravili že spomladi, ko so gošo sekali. Če je bilo med jelšjem dovolj mladih smrek, so tem odsekali vrhe približno dva metra visoko, šture pa olupili, da so se dobro posušili, ti so jim služili za ostrvi, če pa teh ni bilo, so ostrvi nasekali drugod in prinesli v novino ter jih vsadili na primernem kraju. Pri ajdi so snope nalagali na ostrvo navzkriž in jih ni bilo treba nič privezovati, ker so se sprijeli med seboj, pri rži pa so za pest slame s klasjem vred zavili okrog ostrvi in na drugi strani dali na snop, na to se je položil drug snop in tako v krogu zmeraj više do vrha. Tu se je zadnji snop privezal in na vrh so dali še kapo. To je bil snop, ki se je nataknil na vrh ostrvi tako, da je bila rtina zgoraj. Tako naloženih kop je bilo včasih kar precej in če je kopa dala en piskrič (škač, mernik) zrnja, so rekli, da je bila ajda lepa.

Takoj, ko so ajdo poželi in zložili v kope, so vsejali rž in jo zakopali, tako kakor spomladi ajdo.

Ko se je v približno štirinajstih dneh ajda ali rž posušila, jo je bilo treba spraviti domov. Če je bila novina v takem kraju, da se je moglo z »garami« (enoosovni voz) do nje, so snope rahlo in previdno pobrali raz kope, da se zrnje ni razsipalo po tleh in zgubilo in jih znosili na gare ter z voli ali konji zvozili domov. Dostikrat pa je do novine držala samo ozka in strma steza. Takrat je bilo treba snopje znositi skoz do doma ali vsaj do tja, kamor se je moglo z garami. To nošnje so imenovali »nosačija«. Če je bilo domačih premalo, so morali najeti nosače. Takrat je eden od njih jemal snopje raz kope, ga ravnal (zlagal) v butare ali bremena tako, da je bilo vse klasje in zrnje skrito v sredini butare, in jih močno zvezal z vrvjo. Te butare so potem nosači nosili na »cilje«, to se pravi, razdelili so stezo na toliko delov, kolikor je bilo nosačev. Potem je prvi nesel butaro iz novine do drugega, ta jo je prevzel in nesel do tretjega itd. do gar. Prvi je medtem prinesel že drugo butaro do naslednjega in tako so butare ves dan romale od nosača do nosača, potem pa na garah domov na skedenj. Seveda so se pri tem nosači zmučili in preznojili do kraja, zato je morala biti zanje pripravljena pijača in dobra hrana. Če so bili

nosači pametni in so se lepo razumeli, so nosačijo zdržali tudi po več dni, če jih je pa kdo razdražil in so si začeli nagajati, takrat je bilo pa ojoj. Tako je pripovedoval naš pokojni pastir Tomaž, da so некоč nosili rž iz Podbreškega košaca, pa je bahač, ki je bil ponosen na svojo moč, začel spraševati, kje imajo bika. On si je pa mislil: Ti bom že dal bika, da ga boš imel dovolj. Pohitel je v novino in prinesel dvakrat v tem času, ko se je oni bahač enkrat samkrat vrnil. Obe butari je zvezal skup. Zdaj pa imaš bika, si je mislil. Oni bahač si je to dvojno butaro naložil, pa se je po nekaj korakih zvrnil z njo pod stezo. Preden jo je zavalil spet na stezo nazaj, je Tomaž prinesel že spet drugo butaro in bahača priganjal, naj nese hitro naprej, da ne bo vseh zadrževal pri delu. Oni siromak se je pri tem biku zmučil tako, da je zvečer že čisto pri tleh nosil svoj konec hrbtišča.

Iz vsega tega se vidi, da je z novino veliko dela, trpljenja pa tudi stroškov. Vendar, če je dobro leto, se novina splača že pri ajdi, če pa ajda odreče, je še vedno upanje, da bo prihodnje leto rž bolj obrodila. Le večkrat se pa uresniči stari izrek, da kar se v novini pridela, se tudi v novini sne. V vsakem primeru pa ena korist od novine kmetu le ostane: Potrebljen in obdelan pašnik in to za kmeta živinorejca veliko pomeni.

Kmeti so svoje gošče zmeraj radi dajali za novine takim, ki svoje zemlje nimajo. Tako je novina dala kar lep prispevek k prehrani prebivalstva zmeraj, posebno pa ob prvi in drugi svetovni vojni, ko je bila moka na karte in še dobiti je ni bilo mogoče.

Še to sem pozabil omeniti, da so v novini med ajdo ali pa tudi samo zase sejali tudi repo, ki je navadno dala lep pridelek. Repo so potem zribano in skisano — kakor kislo zelje — rabili za hrano, neskisano pa za krmo živini.

Prostor, kjer je bila novina, je bil nato nekaj let dober pašnik, potem je pa goša spet na novo zrasla. Po deset do petnajst letih so na tem prostoru novino spet lahko naredili. Če so pa tak prostor pogozdili, je pa gozd uspeval zelo lepo.

Zdaj je novino napraviti dovoljeno samo še tam, kjer je prostor priznan za pašnik, drugod ne več. Tako je kolobarjenje med pašnikom in gozdom nemogoče, kar je v škodo pašniku, gozdu in vsemu gospodarstvu hribovskih kmetov, ki zdaj samo še životarijo, in se borijo za svoj obstanek.

V nekaj letih, če bo šlo tako naprej, bo tudi novina pozabljena kakor že toliko drugih zanimivosti.

Zgodovina alpinističnega kluba Skala

DR. VLADIMIR SKERLAK

VI. KRIZA

(25. XI. 1935 do 19. X. 1939)

A. UVOD

O krizi v Skali ni mogoče reči, da se je začela prav 25. novembra 1935. Prvi začetki krize so se pojavili že leta 1921, ko je po smrtni nesreči Karla Tauzherja odbor »neizkušenim odsvetoval težke ture«. Že takrat je nastalo nasprotje med hotenjem članov in uradnim stališčem odbora. Od tedaj so se nasprotja ponavljala večkrat in vsakokrat je klub zgubil nekaj dragocenih moči. Ta kratkovidnost v preteklosti se je maščevala v letih 1932 in nadaljnjih. Tedaj so se namreč nekdanji skalaši, taki, ki so zapustili Skalo iz načelnih razlogov ali celo bili izključeni, pokazali kot bolj delavni od tistih, ki so ostali v klubu. Skala je morala pridobivati njihovo pomoč z denarjem.

Toda ta napol skrita kriza se je sprevrgla v letu 1935 v zelo očitno, ker so se pridružile posledicam nekdanje napačne kadrovske politike še druge okoliščine. Predvsem je treba omeniti že znane tri vzroke: splošne gospodarske težave in s tem v zvezi dolg za Vogel, idejno izčrpanost prve slovenske alpinistične generacije in pomanjkanje organizatorične razgledanosti pri njej.

Posledica vsega tega je bila kriza Skale. Ta se je kazala v naslednjih oblikah: nasprotja med podružnicami in osrednjim klubom; stremljenja po razbijanju enotnosti v nekako federalistično ureditev; padanje delovne morale; iskanje gmotnega dobička od kluba; pomanjkanje pobude, izostanek akcij, razmah osebnih afer in splošno kapitulantstvo.

Ti pojavi so nastopali postopno. Dobo krize pa računamo — izključno zato, da omogočimo sistematičen prikaz — od velikega spora s celjsko podružnico 25. XI. 1935 kot nekako prav jasno vidnim znakom nezdravih razmer.

B. PODRUŽNICI

Sedež savinjske podružnice je bil ta čas že v Celju. Do spora med Celjem in Ljubljano je prišlo zaradi tega, ker so prišle v osrednji klub anonimne prijave, da je v celjski podružnici dosti ljudi, ki ne spadajo v Skalo; podružnica pa ni dovolila, da bi se osrednji klub vmešaval v njena kadrovska vprašanja. Celjani niso hoteli poslati v Ljubljano kontrolnih pol in prijavnic, nato je osrednji klub za 25. nov. 1935 sklical izredno sejo ter na njej — navzoč je bil tudi prof. Janko Ravnik — sklenil, da nasproti Celjanom ne popusti, temveč nastopi ultimativno.

Razmerje se je tako zaostriilo, da je ostal grenak spomin na ta dogodek še dolga leta in še v decembru 1940 so delegatu iz Ljubljane, čeprav ta sploh ni bil nič kriv, očitali Savinječani, da jim je osrednji klub delal krivico. Ljubljana je, seveda, trdila, da so krivi Celjani, češ, bolj se brigajo za intrige kot za alpinizem.

12. decembra 1935 je bil poslan savinjski podružnici ultimat. Podružnica je končno 9. januarja 1936 poslala prijavnice in kontrolne pole. Po pregledu tega gradiva so v Ljubljani ugotovili napačen postopek pri sprejemanju članov

in odbor je sklenil, da v smislu pravil osrednji klub prevzame upravljanje podružnice.

V prvih dneh januarja je bil občni zbor podružnice, nanj sta bila poslana Vilhar in Kham z navodilom, da vplivata predvsem pomirjevalno. Toda 23. januarja 1936 je prispel zapisnik o tem občnem zboru in ugotovilo se je, da so v njem dejstva neresnično prikazana. Položaj se je še zaostрил.

Osrednji klub je obvestil o sporu še Jesenice, predsednik te podružnice Miha Čop je imel žilico separatista v sebi in ni mogoče trditi, da bi pospeševal poravnavo.

28. marca 1936 je bil v Slomškovi ulici zbor delegatov. Začel se je s prepirom za število delegatov. Jeseničani so zahtevali, naj se število delegatov določa ne samo po številu rednih, temveč tudi podpornih članov. Po prerekanju so se zedinili, da se upošteva število vseh vpisanih oseb, razen naraščajnikov. Tako je dobila Ljubljana 4 delegate, Jesenice 9, Celje pa 2.

Nato so prešli k stvari. Ljubljana je obtožila Celjane, da so onemogočili mirno ureditev spora s sklicanjem izrednega občnega zbora takrat, ko je osrednji klub hotel imeti članski sestanek.

Celjani so obtoževali Ljubljančane, da ravnaajo birokratsko.

Tedaj je nastal nepričakovan preobrat: jeseniški delegat dr. Miha Potočnik je začel miriti ter rekel, da je boj med centralo in podružnico le boj okrog pravil in papirja. Nato je ljubljanski delegat Janko Skerlep predlagal: centrala pristaja na to, da savinjska podružnica po svojem odboru, ki je bil v funkciji do 11. januarja 1936, skliče v Celju izredni občni zbor savinjske podružnice. S tem naj bi prenehala uprava po osrednjem odboru. Dr. Potočnik je še dodal: delegati osrednjega kluba dobijo nalog, da na izrednem občnem zboru savinjske podružnice po pregledu blagajne in dela posameznih funkcionarjev predlagajo absolutorij vsem tovarišem, kolikor to njihovo delo ni bilo v škodo podružnice in v nasprotju s pravili.

S tem je bil spor poravnan.

Poravnan je bil trenutno, toda, kot smo že povedali, je bilo dotlej razmerje med Ljubljano in Celjem precej hladno. Negativna plat stvari je tudi ta, da je pri tem osrednji odbor utrpel škodo na ugledu, ker je jeseniška podružnica nastopala tako rekoč kot razsodnik med enakovrednima spornima strankama: »Skalo Ljubljana« in »Skalo Celje«. Čeprav je namreč jasno, da je osrednji odbor nastopal okorno, je gotovo, da je imel pravico do nadzora nad delom podružnice.

Istega dne, ko je bil zbor delegatov (28. III. 1936), je sledil občni zbor kluba.

Predsednik jeseniške podružnice Miha Čop je predlagal spremembo pravil. Osnutek naj izdelajo člani osrednjega kluba: Skerlep, dr. ing. Žumer, prof. Ravnik in dr. Kajzelj. Sodelovanje je obljubil tudi dr. Potočnik.

Po sklepu dopoldanskega zbora delegatov je predlagal dr. Potočnik, naj se izvoli vrhovno razsodišče. Predlog je bil sprejet. V vrhovno razsodišče so delegirali: osrednji klub 3, obe podružnici pa po dva člana. Skupno je bilo torej 7 članov. Odločala je večina petih glasov.

Na tem občnem zboru je bil izvoljen v odbor osrednjega kluba eden izmed bivših članov savinjske podružnice. Celjani so to imeli za izzivanje, Ljubljana pa je, nepoznavajoč razmere, vztrajala pri izvolitvi.

Zaradi ureditve spora je bil 3. maj 1936 sklican izredni občni zbor na Mrzlici. Osrednji klub je poslal na ta zbor Ravnika in Khama, od Celjanov so pa prišli samo štirje! Do jeseni 1936 so se potem razmere s Celjem zopet uredile. L. 1937 je prišlo do novega spora.

Končno so se ljubljanski in celjski skalaši sestali na Kumu konec maja 1937 in od takrat so spori med Celjem in Ljubljano — trajali so dve leti — prenehali. Seveda se je pa začela za Celje nova problematika v zvezi s takratnimi političnimi razmerami. Hitlerjanci v Celju so hoteli tudi Skalo porabiti kot krinko za svoje delo. Zato so morali skalaši — Slovenci — biti zelo budni in sproti preprečevati njihove akcije. To jim je tudi uspelo. V letu 1938/39 je podružnica preživljala notranjo krizo. Imela je tečaj na Okrešlju, morala pa je »čistiti« članstvo, tako da je ostalo le 30 članov.

Savinjska podružnica je bila po številu članov približno za polovico bolj šibka kakor osrednji klub v Ljubljani. N. pr. 28. marca 1936 je imela 48 rednih, 13 začasnih članov ter dva podporna, skupaj 63. Leta 1939 le 30 članov.

Nasprotno pa so Jesenice imele dvakrat več članov kakor Ljubljana. Imele so 28. marca 1936 158 rednih članov, 87 podpornih, 17 ustanovnih, skupaj 262 članov, 4. marca 1937 pa 247 članov: 180 rednih, 47 podpornih in 20 ustanovnih, 21. aprila 1939 so imele Jesenice 210 do 234 članov, med njimi dosti verificiranih tekmovalcev.

Ljubljana je imela okrog 100 članov.

Glede števila delegatov v nekem »zveznem« organu bi torej bilo razmerje 9 : 4 : 2 (Jesenice : Ljubljana : Celje). Toda to razmerje ni bilo pomembno. Odločilna je bila razdalja med sedežem in gorami. Jesenice so bile tako rekoč na samem terenu. Ljubljanci so sicer ne poceni, vendar brez posebnih težav prišli do Julijskih Alp, v Kamniške so pa lahko zahajali celo s kolesi, Celjani pa niso imeli ne prometnih zvez ne dovolj denarja za prevoze. To se je na delu posameznih enot zelo poznalo.

Če bi hoteli krizi v Skali dati lepo ime, bi jo nazvali jeseniško dobo. Ne le zaradi tega, ker so v tej dobi Jeseničani reševali čast Skale s svojimi vzponi, temveč tudi zaradi tega, ker so si s svojimi gradbenimi akcijami postavili res trajen spomenik.

Zavetišče (bivak I.) v Veliki Dnini je stalo že leta 1935. V juniju 1936 so se Jeseničani lotili zavetišča Na jezeru na gruntu (bivak II.). Rečeno je bilo, da mora tudi vsak ljubljanski skalaš ali nositi gradivo na »gradilišče« ali pa plačati 10 din. Iz te »odkupnine« se je nabralo 179.75 din. Osrednji klub je dal za vožnjo »nosačem« 138.50 din. Teh se je pa javilo toliko, da jih je bilo že preveč. Ves material razen pločevine je bil hkrati prenesen Na jezero na gruntu in zavetišče zgrajeno v izredno kratkem času. Jeseničani so se Ljubljancem iskreno zahvaljevali, tistim, ki so nosili material, pa so priznali pravico do dosmrtnega brezplačnega prenočevanja v zavetišču.

To je bila že druga skupna akcija Jeseničanov z Ljubljancem v letu 1936. Pred tem so v aprilu 1936 na predlog Jeseničanov priredili smuško tekmo na Voglu.

V juliju 1936 so nastala trenja zaradi pisarjenja o nesrečah po gorah.

Povod je dal članek v »Jutru« 29. VII. 1936 »Planinske nesreče in reševalna služba«. Že podnaslov »reševalno službo v planinah organizira in vzdržuje SPD« je jasno naznačil, da gre za povečevanje SPD in za zapostavljanje skalašev. Čeprav je to otročje hvalisanje z desetkratno omembo SPD v članku že samo po sebi bilo neokusno, so pa v članku še namigavanja na to, da si nekateri reševalci delajo »bombastično« reklamo itd.

Člankar bi se moral jasno izraziti, koga misli. Ker so bili reševalci skoraj največkrat jeseniški skalaši, in to prav tisti, ki so bili vedno najbolj skromni, je tako nejasno namigavanje seveda lahko ustvarilo dojem, da misli člankar tudi nanje, ko govori o ljudeh, ki se hvalijo.

Zato je jeseniška podružnica zahtevala, naj osrednji klub odločno nastopi. Nato je izšel še v Slovincu 31. VII. 1936 članek »Pripombe k planinskim nesrečam«. Ta je sicer bolj zmeren, živčnost je pa le še povečal.

Odbor se je zadeve nerodno lotil. Namesto, da bi odločno nastopil zoper namigavanja in objavil v časopisju dejstva o reševanju in reševalcih, se je stvar razdrobila v vrsto dopisov na eno in drugo stran ter so končala šele 19. novembra. SPD je tedaj odgovorilo Skali, da je uredilo stvar s člankom. Trudna od dolgoveznega dopisovanja se je Skala s tem odgovorom zadovoljila.

Kot smo pa že prej povedali, so v tem času Jeseničani reševali ugled Skale. V smučarstvu so dosegli izredne uspehe. Jeseniška podružnica je imela podzvezno, zvezno, državno in slovansko prvenstvo. Mladi člani so bili po večini smučarji. Da so pa Jeseničani prednjačili v zimski alpinistiki, smo že povedali.

Vojska je organizirala alpinističen (plezalni) tečaj. Za instruktorje so bili določeni Jože Čop, dr. Miha Potočnik, Andrej More in še drugi jeseniški skalaši. Štirje jeseniški skalaši so šli v tem času na vzpone v Švicarske Alpe.

Po dograditvi »bivaka II« so se začeli pripravljati na Jesenicah, da zgradijo še zavetišče Za akom.

2. marca 1938 je podružnico zadel hud udarec: umrl je Miha Čop. Te izgube zlepa niso mogli nadomestiti. Predsednik je postal Jože Čop, v resnici pa je podružnico vodil podpredsednik dr. Miha Potočnik. Nobeden izmed njiju se pa ni toliko utegnil posvetiti organizatoričnemu delu, kot se je pokojni Miha Čop.

C. DOM NA VOGLU

Kako so v dobi krize skalaši doživljali dom na Voglu, se nazorno vidi iz naslednjih zapiskov, izpisanih iz takratnih sejnih zapiskov:

»Na Voglu so težave, tramovi so upognjeni, zidovje je treba popraviti. — Radijski sprejemnik na Voglu ne dela. — Radijski aparat je v redu. — Radijski aparat je zopet pokvarjen. — Janko Ravnik interpelira zaradi pomanjkljivih vremenskih poročil in reklame za Vogel. — Predsednik Vilhar ugotavlja, da je največ dela in skrbi z Voglom. Pojavljajo se pomanjkljivosti, vedno nove potrebe. — Razgovor o treh kavčih na Voglu. — Izvoljeni tovariš se ne zanima za kočo, zato prevzel gospodarstvo doma Vilhar. — Na Voglu so potrebna nova popravila. — Novo oskrbnico! Cilka Odar prevzela oskrbnišтво (19. II. 1937). Klepec prevzel nalogo, da do velike noči uredi markacije.«

»Da se bo lažje pošiljalo vino na Vogel, bomo naročili 2 sodčka po 25 litrov. Popravilo koče se bo izvršilo na ta način, da se bodo vse špranje najprej zamašile s predivom, nato pa se bodo vse stene obile s heraklitom. Ta se bo še prevlekel s cementom in nato pribile nazaj škodle. — Vodna črpalka je nujno potrebna in zato smo se odločili, da jo montiramo istočasno s popravilom koče. Stala bo 2000 din.«

»Pred tremi leti je bilo 140 000 din dolga, danes ga je še 80 000.«

Rcs pa je, da je bila oskrba na Voglu odlična in da so jo dajali drugim organizacijam za vzgled.

Č. ALPINISTIČNO DELO

Že v poglavju o dobi skalaškega doma na Voglu smo poročali o splošnem razvoju alpinistike v letih do 1937. Tega leta je načelnik alpinističnega odseka poročal še o štirih prvenstvenih vzponih, moral je pa že močno prikazovati vzroke, ki so delo ovirali. Spomladi leta 1938 in 1939 je na občnem zboru mo-

gel poročati samo še, da prvenstvenih vzponov, kolikor vemo, ni bilo. V tajniškem poročilu je omemba, da so »nekateri posečali hribe«.

Pomembnejše je bilo alpinistično — vzgojno delo. Alpinistični šoli v letu 1935 je ob novem letu 1936 sledila nova, potem tečaj na Okrešlju v poletju 1936 in tečaj na Voglu v zimi 1936/37. Na tečaju je bilo udeležencev 14—15.

V zimi 1936/37 so bila v klubu razen alpinistične šole še interna predavanja. Predavali so: dr. Kajzelj o popisovanju plezalnih smeri in o alpinistični terminologiji; Delkin o kartografiji (ta je tudi vodil praktične vaje); dr. Novak o prvi pomoči (s praktičnimi vajami); ing. Mikuž o skiciranju sten (z 8 praktičnimi vajami); ing. Avčin o opremi za zimsko alpinistiko.

Na občnem zboru 31. marca 1938 je bil soglasno sprejet predlog o »veliki alpinistični šoli«.

Niti javnih predavanj niti tečaja več ni bilo. Pobudo za to so prepustili drugim organizacijam.

Opisi alpinističnih vzponov naj bi bili izdani v dodatku k Našemu alpinizmu. Te podatke je alpinistični odsek stalno zbiral, je pa imel veliko težav, ker ni redno dobival poročil. Zato se je ponovno in ponovno obravnavalo vprašanje, ali naj bodo poročila obvezna. Glavni zastopnik mnenja, da morajo biti poročila obvezna, je bil Miro Pleterski. Na občnem zboru leta 1938 je s tem stališčem že tudi prodril, toda leta 1939 je s predlogom, naj bi klub izvajal sankcije zoper kršilce te obveznosti, propadel.

Leta 1937, na občnem zboru, so alpinistični odsek preimenovali v tehnični odsek. Obrazložitev je bila: alpinističen je klub, ta odsek naj bi v njem opravljal samo dela tehnično-organizatoričnega značaja. Hkrati so, v zvezi z reorganizacijo alpinističnega dela, pripravljali tudi spremembo pravil v tem smislu, da bi zastarele izraze nadomestili z novimi, zlasti, n. pr., turistiko z alpinistiko.

D. KULTURNO DELO

Ob koncu leta 1935 fotoamaterji niso bili več organizirani v posebnem odseku. Posamezni fotografi pa so še delali. Tako je Stanko Aleksič poslal v maju 1936 fotografije za propagandno omarico (ta je bila nameščena na najbolj prometnem mestu Ljubljane — na zidu Kreditne banke) in za mednarodno fotografsko razstavo.

Pač pa so se v teh letih razvili v odlične fotografe Jeseničani Drago Korenini, Zora in Mila Pavlin, Slavko Smolej, Janez Čop in Franc Torkar ml.

Podružnica SPD Maribor je prosila za sporočilo o javnih predavanjih Skale. Klub je poslal značilen odgovor: »Tujih ne bomo vabili, domačih ne dobimo«.

E. ORGANIZACIJSKI RAZVOJ

1. Članstvo

Osrednji klub je imel 28. marca 1936 135 članov: 101 rednega, 14 podpornih, 8 ustanovnih, 12 na preizkusni dobi.

17. septembra 1937 je bilo 158 članov: 114 rednih, 15 podpornih, 7 ustanovnih, 12 na preizkusni dobi.

31. marca 1938: 127 članov, t. j.: 105 rednih, 15 podpornih, 7 ustanovnih, na preizkušnji 4.

Po uradnih podatkih je bilo 21. aprila 1938 prav toliko članov: 105 rednih, 15 podpornih in 7 ustanovnih, skupaj 127 oseb.

Od vseh teh članov se je udeleževalo dela, n. pr. leta 1937, 25. Spočetka več, proti koncu pa odločno manj, leta 1939 še kvečjemu 10.

Važnejše spremembe v tej dobi so bile:

Novi člani: Miha Bizjak (13. II. 1936), Ivan Snoj (dokončno sprejet 27. II. 1936), Janez Bernik (2. IV. 1936), Leo Geržinič (30. IV. 1936), Dušan Klepec in Herbert Gamberger (4. VI. 1936), Emil Babinek (2. VII. 1936), ing. Milan Mikuž, Peter Romavh (30. VIII. 1936), Cvetko Gombač, Lojze Dolničar, Stanko Cvek (1. X. 1936), dr. Albin Kandare (13. I. 1937), Franc Podboršek in Lojze Gerzetič (dokončno 1. IV. 1937), Uroš Žigon (26. VIII. 1937), Bogdan Jordan (3. III. 1938), Viktor Krč (25. VIII. 1938), Ciril Kraigher (20. I. 1939), Oskar Rot (20. IV. 1939), Ivan Gartner (27. IV. 1939).

2. Odbor in drugi organi

28. marca 1936:

Predsednik Franjo Vilhar, podpredsednik dr. ing. Matija Žumer, tajnik I. Slavko Peršič, tajnik II. Marjan Šenk, blagajnik Danica Blatnik, knjigovodja Edo Keržan, matrikular Jože Resnik, gospodar Drago Koprivec, knjižničar Cene Marinko, odborniki Egon Planinšek, Milan Kham, Jože Trpin, Janez Dogan, France Straus, Miro Pleterski, Ivan Burger, Adolf Keržan.

Načelnik alpinističnega odseka Leon Pipan, njegov namestnik Adolf Keržan; razsodišče: Skerlep, Erna Fettich, Milan Šporn, Egon Planinšek, Andjelko Sieber.

Ker pa je bil Adolf Keržan preveč zaposlen, je na mesto njega postal namestnik načelnika alpinističnega odseka Miro Pleterski.

23. julija 1936 je odbor prejel poročilo o nekih dogodkih na Okrešlju. Zaradi tega je moral Slavko Peršič odstopiti. Tajnik I. je postal Marjan Šenk, tajnik II. pa Ivan Burger.

1. oktobra 1936 je namesto Leva Pipana — ta se je preselil iz Ljubljane, postal načelnik alpinističnega odseka Miro Pleterski.

7. aprila 1937 se je odbor precej spremenil.

Predsednik je postal univerzitetni profesor dr. ing. Matija Žumer, podpredsednik in načelnik alpinističnega odseka Miroslav Pleterski, tajnik I. Dušan Klepec, tajnik II. Zdenka Žmitek, blagajnik in gospodar Luce Straus, knjigovodja Edo Keržan, knjižničar Peter Romavh, matrikar Jože Resnik, namestniki odbornikov ing. Milan Mikuž, Ivan — Luka Burger, Leo Geržinič, Herbert Gamberger; revizorja Milan Kham, Franc Kopřiva; razsodišče: prof. Janko Ravnik, Franjo Vilhar, Anka Tuma, Adi Keržan, Milan Šporn; namestnika Jože Marinko in Andjelko Sieber.

Med poslovnim letom 1937/38 ni bilo dosti sprememb. 21. avgusta 1938 so bili izvoljeni naslednji funkcionarji:

Predsednik dr. ing. Matija Žumer, podpredsednik Miroslav Pleterski, tajnik I. Luka Burger, tajnik II. in matrikar Zdenka Žmitek, blagajnik in gospodar Luce Straus, knjigovodja Edo Keržan, knjižničar Jože Trpin, načelnik tehničnega (alpinističnega) odseka Adi Keržan, namestniki odbornikov ing. Milan Mikuž, Herbert Gamberger, Leo Geržinič; revizorja: Franc Kopřiva in Milan Kham; razsodišče: Franjo Vilhar, Anka Tuma, prof. Janko Ravnik, dr. Vladimir Škerlak, Milan Šporn; namestnika Jože Marinko in Andjelko Sieber.

21. aprila 1939:

Predsednik dr. ing. Matija Žumer, podpredsednik Miroslav Pleterski, tajnik Edvard Keržan, blagajnik Luce Strauss, gospodar Adolf Keržan, knjigovodja

Zdenka Žmitek, knjižničar Bogdan Jordan, načelnik alpinističnega odseka Dušan Klepec, namestniki odbornikov ing. Milan Mikuž, Jože Trpin, Leopold Biško, Cvetko Gombač, revizorja Milan Kham in Franc Kopřiva, razsodišče Franjo Vilhar, Milan Šporn, Janko Ravnik, Leo Geržinič, Herbert Gamberger, namestniki: Jože Marinko, Krista Blatnik.

3. Uprava in gospodarstvo

Najmočnejša stran te dobe je bila uprava. Skala je imela med krizo nekatere tako odlične odbornike, da se njih delo lahko označi kot vzorno. Predvsem je treba omeniti Edvarda Keržana; ta je ustvaril tako knjigovodstvo, da je za zgled vsem organizacijam. Zapisnike je pisala Zdenka Žmitek. Delala je tako lično, skrbno in pregledno, da je užitek prebirati njene zapisnike. Peter Romavh kot knjižničar ni samo očistil vsako knjigo na vsaki strani, izravnal robove itd. — to je pač bila pedanterija tega največjega čudaka med vsemi čudaškimi skalaši — temveč je knjižnico iz temelja uredil, dopolnil, iz nje izločil vse nepotrebno. To ureditev je opravil in razna poročila sestavil izredno inteligentno in vestno.

Žal, gospodarstvo ni bilo tako uspešno, čeprav so se gospodarski funkcionarji kluba zelo potrudili. Film je sicer še ves čas dajal nekaj donosa, toda nobene akcije ni bilo v tem času, ki bi klubu prinesla večjo denarno korist. Zato je odbor prodajal filmsko opremo, pohištvo fotografskega odseka, odpovedal zavarovanje filma, včasih pa še malo prosil vbogajme. Banovinska uprava je dala leta 1936 2000 din, leta 1937 1000 din, potem leta 1938 3000 din, toda to izrecno za delno plačilo dolga za Vogel. Mestna občina Ljubljana je dala 1500 din in to je tudi bilo vse.

Pač pa je v marcu 1938 pritisnilo SPD in zahtevalo, naj mu Skala plača dolg za Vogel. Posledica je bila med drugim, da je klub moral odpovedati lokal in gostovati v Unionu. Šele v aprilu 1939 je Skala zopet najela lokal, tokrat v Grafiki.

4. Razmere med člani

Kot se na vsakem bolnem telesu zaredijo zajedalci, tako so se tudi v Skali ob koncu gradbene dobe in med krizo vgnezdili ljudje, ki so sicer imeli sposobnosti za delo, toda še več volje do spletkarjenja in do izkoriščanja skupnosti. Že spor s Celjem je bil posledica takega spletkarstva. Toda pozneje so se pa ponavljali primeri, ko je šlo očitno za umazano izkoriščanje stiske. Ker klub ni imel zadosti denarja za plačila zunanjih sodelavcev, je bil prisiljen uporabljati tudi take lastne člane, ki tega niso bili vredni. Tako se je dogajalo, da si je dal član izplačati za vodstvo tečaja 1000 din pa drugič zopet 500 din, pa nato spet zahteval plezalnike — vse to v času, ko je bil klub za denar v najhujši stiski; drug je izstopil iz kluba, ker mu niso posodili fotografskega pribora; drugič si je dal brez odborove vednosti izstaviti dovoljenje za 3-dnevno brezplačno bivanje v koči na Voglu, češ da dela panoramo; zgodilo se je, da je star skalaš ponudil klubu svojo staro vrv v nakup, čeprav je moral vedeti, da sploh ni več za uporabo.

Vse to so pojavi, ki jih v nekdanji Skali ni bilo. Morala je padla. Stari člani so se odtujevali, mladih se je lotevala malodušnost.

Predsednik dr. ing. Žumer je imel zadosti moči, da je na občnem zboru 31. marca 1938 v poročilu priznal: *klub je v krizi*; v finančni in moralni. Drugi funkcionarji so povedali, da je kriza tudi ideološka.

V aprilu 1939 sta v dveh zaporednih zapisnikih poleg kratkih zapiskov o organizatoričnih vprašanjih obširni poročili o osebnih razračunavanjih med odborniki.

5. Razmerje do drugih organizacij

Kriza v Skali bi se bila gotovo še poglobila, če se v tistem času ne bi bilo zgodilo nekaj, kar je tudi v SPD zmanjšalo možnosti za uspeh.

SPD je ustanovilo svojo »akademsko« skupino. Ta enota z alpinističnim programom, sestavljena iz študentov, bi v določenih razmerah lahko prevzela pobudo in ugledno mesto v slovenski alpinistiki. Toda nekdo je ustrelil preko cilja. Predsednik SPD je imel za to skupino odprto ne le srce, temveč tudi roko. Dal je skupini tudi denar na razpolago. Ko so to začutili neki ljudje, so se zgrnili v to skupino in okrog nje ter ustvarili v njej moralo, ki je bila še slabša kot takratna morala v osrednjem klubu Skala.

Posledica je bila, da so najboljši med študenti, ki so se takrat zanimali za alpinistiko, šli v Skalo, ali vsaj ostali v njej in niso prestopili v AS-SPD.

Razmerje med SPD in Skalo se je pa takrat že stalno slabšalo. Na področju alpinizma sta začeli obe organizaciji gledati druga na drugo kot na konkurenta.

Pa tudi sicer je prišlo do manjših sporov. Na primer leta 1936 sta si Skala in SPD vzajemno metali polena pod noge s termini predavanj. Popustil je pametnejši — SPD. Pač pa je SPD preprečil to, da bi državni organi potrdili od Skale predlagane gorske vodnike za uradne.

Dr. Pretnar ni kazal sovraštva do Skale. Na vseh zborih je govoril o dobrem razmerju in priznaval zasluge Skale za slovenski alpinizem.

Tu pa tam je prišlo celo do iskrenega sodelovanja. Na primer leta 1936 je Skala dala navodila za delo zimskošportnemu odseku SPD v Mariboru. Ta je po teh nasvetih organiziral alpinistično šolo.

6. Višek krize.

Pravzaprav bi bilo boljše reči, najnižja točka krize. Ta je nastopila poleti 1939.

Podpredsednik kluba Miro Pleterski je v zvezi z nekim osebnim sporom odstopil.

29. junija 1939 se je načelnik alpinističnega odseka Dušan Klepec v severni steni Jalovca smrtno ponesrečil.

Njegovo funkcijo so ponudili enemu izmed starejših članov kluba. Ta je vprašal za mnenje Mira Pleterskega. Pleterski mu je 31. julija po daljši razlagi povedal, da se po njegovem mnenju z alpinističnim odsekom nič ne da napraviti.

Da je bila Skala brez podpredsednika in brez načelnika alpinističnega odseka, to končno ni bilo tako zelo hudo. Da je bila brez denarja, je bilo vsekakor huje. Da pa ni imela vere v svoje poslanstvo in v svojo bodočnost, to je bilo najhuje.

Rajko Gradnik

V lepem septembru 8. IX. 1958 se je planinski starosta Rajko Gradnik, že v 78. letu, povzpел iz Bleda na Triglav. V polnem dojemanju se je naslonil na Aljažev stolp, objel panoramo sinjih vrhov, v retrospektivi daljnih spominov, prividov, ki so spet zaživeli v triglavskem obzorju, pritisnil žig na razglednico s planinskim pozdravom, zapečatil svoj zadnji obisk pri očaku slovenskih gora in mu oddal zadnjo pošto v slovo.

V juniju 1961 je Rajko Gradnik prehodil dolgo in pestro življenjsko pot, ko je ob Blejskem jezeru, na svojem domu prispel do zadnje postaje in mu je smrt vtisnila pečat priznanja, a bridkega slovesa.

Padajo stebri starejše kulture, prosvetne stavbe, ki že redki podpirajo zrahljano streho starega šolskega doma iz polpretekle dobe.

Rajko Gradnik je bil ta steber v podvigu in razvoju slovenskega šolstva na Goriškem, posebej še pobudnik organiziranega planinstva pri Soški, pozneje pri Goriški podružnici tedanjega SPD.

V preizkušeni Gradnikovi rodovini, v Medani v Brdih, je bil Rajko prvi sin (roj. 16. XI. 1880), drugi za njim pesnik Alojz (roj. 3. VIII. 1882), za obema rajda bratov in sestra, v trdoti in pomanjkanju vzgojenih, da so se potem povzdignili vsi v dobre poklice. Rajko je končal učiteljske v Kopru l. 1899 in že isto leto začel mojstriti razkočni briški rod v Kozani, zaporednih 15 let do prve velike vojne 1914. Žrtev grdega ovađustva so ga pripravili na goriškem gradu, skupaj z očetom, bratom

Rajko Gradnik na Triglavu — pozimi 4. 12. 1911

Foto: Franc Setničar

Rajko Gradnik zadnjikrat na Triglavu 8. 9. 1958

beni šoli, pri proučevanju Blejskega in Bohinjskega jezera, zlasti še pri gojencih glasbene šole prav do smrti.

Rajko Gradnik se je vsega dal šoli, glasbi, planinstvu, in življenju v gorah in še geografskemu, geološkemu znanstvu. Oglašal se je v Geografskem Vestniku, Geološkem Vestniku in po daljšem temeljitim meteorološkem opazovanju je objavljial razprave o hidrografskih in klimatskih razmerah Blejskega in Bohinjskega jezera. Že pred drugo vojno je opazoval meteorološke elemente temperaturnih razmer v Blejskem in Bohinjskem jezeru. Napisal je razpravo o klimatskih razmerah (potezah) Bleda, ki je ravnokar izšla, zbral je še material o razvoju Bleda, o turizmu na Bledu (zbrano gradivo, ki še čaka objave). Njegovo znanstveno delo priznavajo geografski in geološki strokovnjaki. Zelo ga je cenil akademik prof. Anton Melik, s katerim sta vsako leto skupaj hodila na geografske in geološke izlete. Rajko Gradnik je bil sodelavec-opazovalec Hidrometeorološkega zavoda v Ljubljani, ta mu je tudi izkazal hvalo in priznanje.

Še pred prvo vojno je hribolazec Gradnik v družbi znamenitega gorohodca Franca Setničarja, alpinista dr. Jos. Zollia iz Gorice, nas goriških študentov oblezel vse goriške vrhove, spotoma nas učil geologije, nam učiteljsko natanko razlagal geološke sestavine, pojave v gorskem in dolinskem svetu. Seveda ga nismo vedno poslušali, čeprav smo se delali važni, pozorni, a smo raje rožce trgali in vriskali. Nekoč pa smo se ga le privoščili, da smo mu skrivaj v nahrbtnik nasuli vsakovrstnih kamenin, konglomeratov in je potrpežljivi geološki hribolazec nosil težko breme po kaninskih podih in laštah do Režije v Italiji. Nazajgrede na meji so mu avstrijski financarji izvlekli ves material na dan in ga med smehom vseh spustili brez carine. Ni zameril, še rad je pripovedoval do zadnjih dni svoje vesele anekdote v gorah in se je pri tem še sam pristrčno nasmejal. Da, to so bili naši planinski staroste, ki jih prepoznamo še na starejših fotografijah ob otvoritvah planinskih koč in domov pred prvo vojno.

Rajku Gradniku postavimo nagrobno gomilo, obdano od gorskih sivih kamenin, a sredi njih v gredici vsadimo najlepše planinsko cvetje neminljivih spominov.

Ludvik Zorzut

Alojzijem in drugimi veljaki v celicah, kjer je pred 200 leti čakal na smrtno obsodbo Ivan Gradnik, poglavar tolminskih puntarjev.

Za tem so Rajka odpravili na goriško fronto, v Karpate, končno še na italijansko bojišče, odkoder se je po zlomu Avstrije rešil v rodni kraj, v Medano, tu učil eno leto, ker pa ni vzdržal pod italijansko upravo, se je umaknil na Bled. Nadučitelj — šolski nadzornik je vzgajal blejsko mladež od 1920 do 1937, ko je bil po 38 letih službovanja upokojen, vendar, zvest učiteljskemu poslanstvu, je nadaljeval pouk kot upravnik obrtne šole na Bledu do 1941, nakar so ga Nemci pregnali z družino v Srbijo. Po povratku na Bled ga vsega oživljenega srečamo v javnem udejstvovanju, v službi planinstva, turizma, v gostinski šoli, v raznih tečajih, v glas-

Zasedanje Mednarodne komisije za vrvi

Mednarodne unije alpinističnih asociacij, 23. do 24. junija 1961 na Dunaju.

Navzočih je bilo pet alpskih držav (Avstrija 11 delegatov), Francija (3 delegati), Jugoslavija (1 delegat, podpisani za Planinsko zvezo Slovenije), Švica (3 delegati), Nemčija (8 delegatov) poleg teh še Čehoslovaška (1 delegat). Zasedanje se je vršilo na dunajski Tehniški visoki šoli. V uradnem delu je udeležence v imenu rektorja pozdravil dekan TVŠ in kot predstavnik Zveze avstrijskih planinskih društev (VAVÖ) njen podpredsednik.

Zasedanje se je spomnilo pravkar umrlega dr. Karla Prusika z enominutnim molkom. Ob smrti velikega predstavnika klasičnega in pionirja modernega alpinizma je v imenu alpinistov vseh navzočih držav avstrijskim tovarišem izrazil sožalje slovenski delegat, potem ko je podčrtal vse velike pokojnikove zasluge za moderno alpinistično tehniko in njegove velike vzpone v Alpah (n. pr. Prusikov raz v severni triglavski stenil).

Zapisnik lanskoletnega zelo uspelega zasedanja na Bledu (1960) je bil sprejet. Norma I, tičoča se aparature Dodero je bila potrjena, pri normi II, ki govori o preizkusu samem, je bila potrjena preizkusna masa 80 kg za enojne, oz. 40 kg za dvojne vrvi ter maksimalna dopustna sila v vrvi ob preizkusu 1200 kilopondov za enojne, oz. 600 kp za dvojne vrvi; s toleranco $\pm 25\%$ začasno (1500 kp).

Na Bledu ni bilo mogoče doseči sporazuma glede preizkusne dolžine vrvi, ki je po francoskem kvalitetnem znaku enako 2 m že od 1951, Nemci in Avstrijci pa so jo zahtevali 2,50 m. Docent dr. inž. M. Lotsch od avstrijskega Zavoda za preizkušanje materiala na TVŠ Dunaj¹ je zgradil preizkusni aparat Dodero v mehansko doslej najpopolnejši obliki. V vsem ustreza blejski normi I in omogoča zanesljivo elektronsko registracijo dogajanj v vrvi med dinamičnim preizkušanjem (sile, raztezki). Pokazalo se je, da se statična in dinamična karakteristika vrvi ločita za manj kot 10 % v pogledu sile ob porušitvi vrvi. Ustrezna izredno vestna in izčrpna študija je posvetila v mnoga dogajanja o vrveh ob padcu. Povedala je tudi, da pri prehodu z 2 m na 2,50 m zraste maksimalna sila za ca. 7 %, da ostane število padcev, potrebnih za porušitev, isto in da je za iste karakteristike treba metrsko težo vrvi povišati z 80 na 90 gramov. Tako so lahko vsi sprejeli že vpeljano francosko dolžino 2,50 m. S tem je tudi blejska norma II o poizkusnih pogojih povsem definirana, kar je nedvomno največji uspeh zasedanja: vrvi se odslej preizkušajo povsod na enak način in rezultate je mogoče primerjati. Primerjati pa jih bi bilo treba tudi z rezultati na ljubljanski aparaturi na nihalni udarec (Institut za preizkušanje materiala, Univerza, prof. dr. D. Avsec). Ta zanimiva aparatura je namreč fizikalno preprostejša in njeni rezultati preglednejši. Vsekakor bi se morala najti sredstva, da bi jo dovršili in opremili s potrebnimi registracijskimi pripravami. Zanje je dokaj zanimanja tudi v inozemstvu.

Spričo doseženega sporazuma ni bilo težko pripraviti mednarodni kvalitetni znak za plezalske vrvi. Po dolgi debati o tehniških, praktičnih, komercialnih in pravnih tozadevnih vprašanjih, ki naj uporabnikom garantira zahtevano kvaliteto, so bili sprejeti naslednji principi:

1. Znak naj pove, da vrv izpolnjuje sprejete preizkusne pogoje in da je enakomernost njene fabrikacije zagotovljena. Eventualne ostale karakteristike in številske podatki so prepuščeni producentu ali prodajalcu.

2. Mednarodni kvalitetni znak prizna Mednarodna unija alpskih združenj, izdelan je pa v jeziku države-producenta.

3. V vsaki državi nadzira izpolnitev pogojev, potrebnih za kvalitetni znak, ustrežna državna institucija (mi je uradno še nimamo) in lahko izdajo znaka odkloni, če po njeni presoji vrv ne izpolnjuje ostalih pogojev za alpinistično rabo.

4. Dopuščene vrvi bodo opremljene z ustreznimi etiketo, ki bo v vsaki državi zaščitena. Etiketa je okrogla, na eni strani nosi zaščitni znak ter potrebne podatke, na drugi strani pa primerno, za vse države enako risbo (gora, obdana z vrvjo). Napis mora strogo ustrezati mednarodno sprejetemu.

Izdelan je bil primeren osnutek etikete. Državne delegacije se morajo o njem čim prej izjaviti, da bodo za prihodnjo sezono mednarodno garantirane vrvi že na razpolago.

¹ Predstojnik prof. dr. A. Slattenschek.

Naša tovarna vrvi iz umetnih vlaken »Otočanka« v Zadru bo morala pri svojih produktih upoštevati to novo mednarodno standardizacijo.

Zasedanje je glede na vrsto problemov, ki še čakajo rešitve (rabljene vrvi, vponke ipd.) sklenilo, da se zazdaj še sestaja vsako leto, v principu hkrati z Unijo (UIAA), čeprav je delo Komisije v primeri z Unijinim močno specializirano. Pri vrveh bo treba obdelati predvsem še obrabo vrvi, trdnost na ostrih robovih, gibkost, vitje, nizke temperature, hidrofilijo, varovalne metode, statistiko nesreč po vrstah ipd. Kraj in čas prihodnjega zasedanja še ni bil določen.

Zaradi pomanjkanja časa niso vsi referati prišli do besede. Referati bodo objavljeni v povzetkih.

Podpisanega so Avstrijci povabili, naj bi se udeležil njihove alpinistične odprave 1962 v gore Iranskega višavja. Odprava bi tako postala internacionalna. Seveda potrebnih deviz ne bo mogoče najti.

Avstrijska delegacija je priredila udeležencem prijeten družabni večer. Vzdušje je bilo vseskozi tovariško ter internacionalno.

France Avčin

Alpinistične novice

ODPRAVA AO KAMNIK V CENTRALNE ALPE

Po 10 letih je v juliju 1961 končno spet odpotovala odprava AO Kamnik v tuje gore. Razen uspešnega delovanja članov AO v preteklih letih je uresničenje tega načrta omogočilo predvsem PD Kamnik z izdatno finančno podporo, prav tako pa tudi Planinska zveza Slovenije — komisija za alpinizem, postaja GRS Kamnik in PD Mengeš. Na udeležence same je odpadlo približno polovico stroškov.

Odprava je odpotovala iz Kamnika 20. julija 1961 in se vrnila 8. avgusta 1961. Sestavljali so jo naslednji alpinisti:

Tone Škarja, Humar Metod, Pavle Šimenc, Jožica Trobevšek, Marko Voljč, Helena Lužar, Miha Habjan.

Delo in uspehi odprave bodo najboljše razvidni, če jih razčlenimo po dnevih in sicer od odhoda do povratka:

20. VII. Odhod iz Kamnika. 21. VII. Prihod v Chamonix in Montenvers. 22. VII. Odhod iz tabora in prihod v kočo na Grand Mulets. — Vsi člani odprave. 23. VII. Vzpon od Grands Mulets po normalni smeri na vrh Mont Blanca v 7 urah, sestop po isti smeri v 2. urah. Vreme lepo, le na sestopu megla. — Vsi člani odprave.

25. VII. Štirje člani odprave so dobili na Mont Blancu močne sončne opekline — zdravljenje v taboru. Metod Humar in Tone Škarja popoldne z Mihom Habjanom na skalni greben med ledenikoma Dru in Nant Blanc (višina ca. 2650 m). Habjan se vrne v tabor, ostala dva bivakirata. Vreme lepo. 26. VII. Metod Humar in Tone Škarja vstopita v severozapadno steno Aiguille Verte in jo preplezata v 13 urah v direktni smeri (Charlet-Platonov). Vreme je lepo; glavne ovire, ki presegajo običajne težave so padajoči ledeni kosci, ojužen in plazovit sneg v tretji četrtini stene ter dereze Univerzal (vezava, vijaki). V vršnem delu močan veter in oblaki pršiča. Sestop ponoči po Whymperjevem kuloarju na ledenik Talèfre. (Južen sneg na ledu, oblačno). Ob 1 uri ponoči prispela v kočo Couvercle. Ostali člani odprave ta dan do kočice Couvercle in nazaj v tabor. 27. VII. Miha Habjan, Pavel Šimenc, Joži Trebovšek, Helena Lužar in Marko Voljč po ledeniku Nantillons pod severovzhodni kuloar Aig. de Blaitière. Zaradi slabega vremena in močne odjuge so se vrnili v tabor. Metod Humar in Tone Škarja se preko Mer de Glace vrneta v tabor. 28. VII. Dežuje. Tabor. 29. VII. Nabava hrane v Chamonixu. Tabor. 30. VII. Miha Habjan, Pavel Šimenc in Marko Voljč gredo na ledenik Argentière in bivakirajo ob skalnem pomolu pod severovzhodno steno Aig. Verte. Metod Humar, Tone Škarja, Jožica Trobevšek in Helena Lužar pridejo do kočice Charpoua.

31. VII. Humar, Trobevškova, Lužarjeva in Škarja se v 7 urah preko ledenika Charpoua in preko južne stene vzpenjo na Col du Dru. Po prečanju sedla namestijo še na vrh Grand Dru, vendar zaradi popolnoma zaledenene in zasnežene stene (nov sneg), in pomanjkanja časa opuste načrt. Opreme za bivač nimajo s seboj niti kuhalnika. V 7 spustih po 50 m se spuste pod steno in do noči sestopijo preko ledenika v kočico Charpoua. Miha Habjan, Pavel Šimenc in Marko Voljč preplezajo

v 15 urah severovzhodno steno Aig. Verte po kuloarju Couturier. Precej jih zamudi plezanje v treh in pa zelo trd led. Bivakirajo v snegu ca. 15 m pod vrhom v spalnih vrečah, višina ca. 4100 m. 1. VIII. Habjan, Šimenc in Voljč sestopijo po Whymperjevem kuloarju in preko koče Couvercle, ostali 4 pa iz koče Charpoua v tabor na Montenversu. 2. VIII. Počitek v taboru, nabava hrane v Chamonixu. Dežuje. 3. VIII. Slabo vreme. Tabor.

4. VIII. Ob 2 uri zjutraj vsi člani odprave iz tabora, razen Marka Voljč (zamrznjen prst na nogi). Pavel Šimenc, Jožica Trobevšek, Miha Habjan in Helena Lužar izvrše vzpon preko ledenika Nantillons in po severovzhodnem ozebniku na glavni vrh Aig. de Blaitière (od krajne poči do vrha 1 uro). Sestop isti. Pavel Šimenc in Jožica Trobevšek takoj nato izvršita še vzpon po jugo — jugozahodnem grebenu na Grépon. Zaradi pomanjkanja časa ne izvršita prečenja Grépon-Charmoz, ampak se spustita po isti smeri nazaj. Sestopita v tabor na Montenvers. 4. VIII. Tone Škarja in Metod Humar preko ledenika Thendia vstopita v severno steno Grands Charmoz, smer Merkl-Welzenbach. V spodnjem delu stene je edina resna ovira gladek in poledenel kamin, skozi katerega pada v slapu voda. Zaradi poledenelih skal v zgornjem delu si izbereta Heckmair-Krönerjev izstop, ki je sicer precej težji in direktnjši kot prvotna smer in poteka po ledenem kuloarju. Za zadnjih 100 m prečita po ledeni vesini v levo in po zaledenelih počeh in plateg dosežeta vršni greben ob 20.30 uri. Za to 900 m visoko steno sta rabila v celoti 14 ur, od tega samo za zadnjih 250 m 7 ur, predvsem zaradi izrazito neugodnih razmer (požled). Na grebenu bivakirata brez vsake opreme za bivač (višina ca. 3400 m). 5. VIII. Škarja in Humar se zjutraj spustita po kuloarju Charmoz-Grépon na ledenik Nantillons in sestopita v tabor na Montenversu. 6. VIII. Pakiranje opreme. Slabo vreme. Tabor. 7. VIII. Odhod iz Chamonixa. 8. VIII. Prihod v Kamnik.

Namen odprave je bilo predvsem seznanjanje s plezanjem v ledu. Izkušenj v suhi skali imamo dovolj iz naših sten, medtem ko v pravih ledenih stenah še nismo plezali (zimski vzponi v naših stenah se ne morejo šteti za ledne vzpone). Ta namen je odprava nedvomno izpolnila, kajti od prejšnjih jugoslovanskih odprav se kljub boljšim razmeram še ni nobena lotila tako izrazitih ledenih sten, kot so severna stena Grands Charmoz ter severovzhodna in severozapadna stena Aig. Verte. Izjema je le severna stena Ailefroide (Mahkota-Stefan). Zal so bila obdobja lepega vremena kratka posebno v začetku, pa tudi kasneje so bile ohladitve s padavinami prepogoste, da bi izginil požled po skalovju severnih sten. Tudi južne stene so bile še močno poledenele, ker se je ozračje nekoliko ogrelo šele v začetku avgusta. Vendar nas vreme pri plezanju ni oviralo in je bilo v glavnem ugodno.

Oprema je odgovarjala zahtevnosti vzponov, razen prestavljenih derez Univerzal, ki so jim v najstrmejših ledenih detajlih popuščali vijaki in vezava. To je obenem tudi njihova edina šibka točka, vendar lahko postane nadaljevanje vzpona precej problematično, če popusti vijak ali se pretrga vezava. Vsekakor so potrebni močnejši vijaki (tudi kvalitetnejša izdelava) in po možnosti usnjene vezi. Ostali deli derez so odlični in vzdrže vsako obremenitev.

Literaturo — predvsem opise — je težko dobiti. S tem v zvezi priporočamo komisiji za alpinizem, da poizkusi (po možnosti) priobčevati v Planinskem vestniku opise naših novih plezalnih vzponov.

V ZIMSKI SEZONI 1961/1962 OSKRBOVANE PLANINSKE POSTOJANKE

a) Stalno

I. JULIJSKE ALPE

Blejska koča na Lipanci — PD Bled
Prehodna planinska postojanka Murka na Bledu — PD Bled
Koča na Mrzlem studencu — PD Bled
Koča na Uskovnici — PD Bohinj-Srednja vas
Koča pod Bogatinom — PD Bohinj-Srednja vas
Dom na predelu — PD Bovec

Erjavčeva koča na Vršču — PD Jesenice

Dom na Vrsnem — PD Kobarid
Mihov dom — PD Kranjska gora
Dom na Komni — PD Ljubljana-matica
Koča pri Savici — PD Ljubljana-matica
Študentski dom Tamar — Akademsko pl. društvo Ljubljana
Zavetišče na Robidenskem brdu — PD Cerkno
Zavetišče na Ravnah — PD Cerkno
Koča na Šmarjetni gori — PD Kranj

Slavkov dom na Golem brdu — PD Med-
vode
Dom na Lubniku — PD Škofja Loka
Litostrojska koča na Soriški planini —
PD Litostroj Ljubljana
Dom na Črnem vrhu nad Novaki — PD
Cerkno

II. KARAVANKE

Koča Pristava na Javornškem rovtu —
PD Javornik
Koča na Smrekovcu — PD Žerjav
Dom na Peci — PD Mežica
Dom na Kočah — PD Tržič
Poštarska koča pod Plešivcem — PD PTT
Maribor

III. KAMNIŠKE ALPE

Dom v Logarski dolini — PD Celje
Mozirska koča na Golteh — PD Celje
Zavetišče Trstenik — PD Križ
Dom v Kamniški Bistrici — PD Ljub-
ljana-matica
Andrejev dom na Slemenu — PD Šoštanj
Dom pod Štoržičem — PD Tržič
Dom na Veliki planini — PD Domžale
Dom na Krvavcu — PD Kranj
Koča ob žilnici na Krvavcu — PD Kranj
Mengeška koča na Gobavici — PD Men-
geš
Koča na Starem gradu — PD Kamnik

IV. POHORJE

Mariborska koča na Pohorju — PD Ma-
ribor
Ruška koča (Tinetov dom) — PD Ruše
Koča nad Šumikom — PD Ruše
Dom pri Treh kraljih — PD Slovenska
Bistrica
Koča na Pesku — PD Oplotnica
Koča na Rogli — PD Zreče
Ribniška koča na Pohorju — PD Ma-
ribor
Koča na Pesniku — PD Maribor
Grmovškov dom pod Veliko Kopo — PD
Slovenj Gradec
Koča pod Kremžarjevim vrhom — PD
Slovenj Gradec

V. KOZJAK

Koča na Žavcarjevem vrhu — PD Ma-
ribor
Zavetišče Urban — PD Maribor
Zavetišče Podlipje — PD Vuzenica
Koča na Tujzlovem vrhu — PD Obrtnik
Maribor

VI. PAŠKI KOZJAK

Dom na Paškem Kozjaku — PD Velenje

VII. BOČ

Dom na Boču — PD Poljčane

VIII. ZASAVJE

Celjska koča pod Tovstom — PD Celje
Dom na Mrzlici — PD Trbovlje
Koča na Kalu — PD Hrastnik
Dom na Šmohorju — PD Laško
Zavetišče na Kopitniku — PD Rimske
Toplice
Zavetišče Lovrenc — PD Radeče pri Zid.
mostu
Dom na Goreh — PD Dol pri Hrastniku
Koča na Kumu — PD Kum Trbovlje
Zavetišče Zaloka pod Čemšeniško pla-
nino — PD Zagorje
Koča na Zasavski gori — PD Zagorje
Tončkov dom na Lisci — PD Lisca Vi-
dem-Krško
Dom na Jančah — PD Litija-Šmartno
Koča na Bohorju — PD Bohor Senovo

IX. GORJANCI

Dom Vinka Paderšiča — PD Novo mesto
Dom na Polomu — PD Kostanjevica na
Krki

X. DOLENJSKO GRICEVJE

Dom na Mirni gori

XI. NANOS

Vojkova koča na Nanosu — PD Postojna
Zavetišče pri Abramcu — PD Vipava

XII. TRŽASKO - KOMENSKI KRAS
Tumova koča na Slavniku — PD Žele-
zničar Ljubljana

XIII. TRNOVSKA PLANOTA

Koča pri izviru Hublja — PD Ajdovščina
Dom pod Čavnom — PD Ajdovščina
Pionirska koča Kekec na Katarini — PD
Nova Gorica

XIV. IDRIJSKO HRIBOVJE

Koča na Hleviški planini — PD Idrija
Zavetišče Sivka — PD Idrija
Zavetišče Vojsko — PD Idrija
Zavetišče na Jelenku — PD Idrija

b) Ob sobotah in nedeljah

I. JULIJSKE ALPE

Koča dr. Janeza Mencingerja — PD Boh.
Bistrica (samo ob nedeljah)
Koča na Gozdu — PD Kranjska gora

II. KAMNIŠKE ALPE

Koča na Kriški gori — PD Križe
Dom Kokrskega odreda na Kališču pod
Storžičem — PD Kranj (če ni zelo
neugodno vreme)

III. NOTRANJSKI KRAS

Pionirska koča Mladika na Pečni rebri
— PD Postojna

IV. TRZAŠKO - KOMENSKI KRAS

Stjenkova koča na Trstelju — PD Nova
Gorica

V. IDRIJSKO HRIBOVJE

Pirnatova koča na Javorniku — PD Idrija
(od 1. dec. 1961 do aprila 1962)

c) V določenem času

I. JULIJSKE ALPE

Vodnikov dom na Velem polju — PD
Bohinj-Srednja vas (od 15. 3. do
3. 5. 1962)

Koča v Krnici — PD Kranjska gora (od
1. 3. do 3. 5. 1962)

Koča pri Triglavskih sedmerih jezerih —
PD Ljubljana-matica (od 15. 3. do
3. 5. 1962)

II. KAMNIŠKE ALPE

Frišaufov dom na Okrešlju — PD Celje
(od 15. 4. 1962 dalje)

Češka koča na Ravneh — PD Jezersko
(od 15. 3. 1962 dalje)

Dom na Menini planini — PD Gornji
grad (od 30. 12. 1961 do 10. 2. 1962)

iz planinske literature

MOUNTAIN CRAFT, London, po-
letna številka 1961, glasilo Mountainering
Association. — Po prijaznosti kitajskega
poslaništva v Londonu priobčuje ta šte-
vilka članek Wang Fu-čoua in Ču Yn-
hua, dveh mojstrov športa, o kitajskem
vzponu na Everest pod naslovom: Kako
smo prišli na najvišji vrh sveta. O tem
vzponu se je pri nas zelo malo pisalo,
drugod pa so zoper poročilo ekspedicije
o dosegi vrha nastali različni dvomi, ka-
tere je PV omenil med Razgledom po
svetu.

Pričujoče izvirno poročilo začenja s
23. maj 1960, ko je štirinajst članov
ekspedicije pod vodstvom Hsu Činga
doseglo končno oporišče v višini 8500 m.
Zjutraj 24. maja je četvorica, potem ko
se je do sitega napila vode, ugotovila,
da jim primanjkuje kisika. Zato vodja
odprave Hsu Čing ni mogel z njo. Odšla
je proti vrhu, do katerega je imela še
382 m višinske razlike. Poročilo ugotav-
lja, da je pravo kitajsko ime za Everest
Džolmo Lungma in da je angleška trans-
kripcija Čomolungma napačna. Kmalu
so vsi štirje dosegli takozvano »drugo
stopnjo«, ki je 8600 m visoko. Ni čuda,
tako pravi besedilo, da so bili angleški
avanturisti (adventurers) ustavljeni rav-
no ob tej čeri, ki je visoka kakih
40 m in nagnjena povprečno od 60—70
stopinj. Obšli so jo, a jih je ustavila

kake tri metre visoka skala, ki so jo
premagali z živo lestvo.

Ko so hodili kakih sto metrov po
vrhu Druge stopnje, se je Liu-Lien-man
zgrudil štirikrat zaporedoma in ni mogel
več dalje. Brez njega bo naskok še težji,
v višini 8700 m, pa bi ga ne kazalo pu-
stiti samega. Ob tem težkem vprašanju
so se zavedali, da gleda nanje kitajski
narod in Partija.

»Kmalu je vstajalo rdeče sonce po-
časi izza gora na vzhodu,« pravi poro-
čilo, »in nas obsijalo s svetlimi žarki. To
je bila bleščeča luč naše domovine. To
je bila svetla luč Partije in predsednika
Mao Tse-tunga. Partija in Mao Tse-tung
sta bila, ki sta nam dala brezmejno moč
in modrost.«

Poročilo tudi v izvirniku ni dosti
daljše od našega izvlečka in je primer-
java s poročili prejšnjih obiskov vrha
(angleškega in švicarskega) skoraj ne-
mogoča. Da se je vzpon izvršil preko
Tibeta, je pač gotovo, ne izvem pa nič
o izhodišču, opremljenosti, celotni sestavi od-
preme, o kakih vodnikih domačinih,
aklimatizaciji in vsem drugem, kar je s
tako odpravo v zvezi.

Uredništvo pa v uvodu članka s
svoje strani poudarja, da je od poslani-
štva sprejeti članek objavilo v celoti »ob
spoštovanju ideologije avtorjev«. — Tu-

di tisti pasus, ki govori o angleških avanturistih.

Revija obsega samo 20 strani besedila in zato za druge članke ni veliko prostora. Omeniti bi bilo le članek Iana Claugha *Tre Cime di Lavaredo in Civetta*. Pisec še dokaj živahno opisuje *diretissimo* v Cima Grande in pravi, da je tu našel novo in vzpodbujajočo obliko alpinizma.

Dr. Pr.

VODNIK PO PLANINSKEM VESTNIKU

Gotovo noben naročnik ne zažene Planinskega Vestnika proč, ko ga prebere, kakor zavržemo dnevni časopis, ampak ga spravi in ga tudi pozneje še kdaj vzame v roke. Tako se je od l. 1895, ko je začel PV izhajati, nabrala že lepa vrsta letnikov. Kdor ima vse, ima že 61 knjig, ki zavzemajo skoro poldrugi meter knjižne police. Žal je takšnih kompletov razmeroma malo. Mnogo več je planincev, ki imajo spravljene PV od konca prve svetovne vojne dalje, največ pa takšnih, ki premorejo letnike od osvoboditve naprej. V njih je zbrano veliko znanstveno bogastvo o planinstvu. Gotovo ni nobenega koščka hribovitega sveta na slovenskem ozemlju, ki bi v PV ne bil opisan. Nekatere podrobnosti zastonj iščeš v geografski literaturi, dobiš jih pa v PV. Pisci najrazličnejših strok in nagnenj so z najrazličnejših vidikov opisovali slovenski gorski svet pa tudi gorovja drugod v svetu, lahko rečemo: po vseh sedmih celinah, saj se več opisov ozira celo na Antarktiko. V PV se vrstijo razprave o vsakovrstnih naravnih pojavih gorskega sveta, doživljaji in izkušnje, vtisi in razpoloženja številnih planincev, nanizani so podatki o planinskih poteh in domovih, razvidna je razvojna pot slovenskega planinstva, našega najbolj množičnega športa, ki je mnogim planincem mnogo več kot šport — življenjska, srčna potreba, vir izobrazbe in vzgoje. Med stvarnimi opisi je tudi cela vrsta leposlovnih prispevkov, celo poezije, ki so jo navdihnili doživetja v gorah. Izobražencu se zdi čudno, da naši slovstveni zgodovinarji še niso opazili te pomembne panoge našega poljudnoznanstvenega leposlovnega pisanja, ki vendar na široko posega v naše kulturno življenje.

Kdor je že kdaj iskal med množico letnikov kake revije, n. pr. *Tovariša* ali *Proteusa*, kak članek ali kak podatek, ta ve, kako težko in zamudno, včasih kar nemogoče je takšno iskanje. Ni pa težka uporaba PV, ker nam je na voljo zanesljiv vodnik po vseh njegovih letnikih. Osrednje društvo SPD je 11. in 12.

številko PV leta 1940 namenilo preglednemu kazalu za prvih 40 letnikov, PZS je za l. 1951 izdala posebno kazalo za peto desetletje PV. Obe kazali je z vso vestnostjo sestavil Josip Wester. Njegovi razgledanosti po bibliografskih delih se imamo zahvaliti za praktično razporeditev kazala, ki omogoča, da vsakdo lahko brž najde iz 50 letnikov Vestnika, kar ga zanima. Za šesto desetletje PV, ki smo ga zaključili z 12. številko 1960, pa Westru ni več pustila bolezen, da bi opravil svoje delo. Zato se ga je lotil vsem bralcem Vestnika znani planinec in Vestnikov sodelavec Vilko Mazi. Delu v korist je ohranil Westrov razpored kazala, le da ga je še natančneje razčlenil, ker naše planinstvo in z njim PV osvaja nova področja in daje poudarka novim načinom udejstvovanja. Sestavil ga je z »westrovsko« razsodnostjo in natančnostjo. Skozi deset letnikov PV (1951—1960) je potegnil Ariadnino nit, da se v labirintu bogate vsebine ne zgubiš in brž najdeš vsako »kamrico« planinstva, ki te zanima. Kakor Westrovi kazali podaja tudi Mazijevo pregled o splošnih člankih, o potopisih in opisih, o slovstvenih prikazih in ocenah, o organizacijskih člankih in organizacijski dejavnosti, o osebnih vesteh, o avtorjih člankov in notic ter o slikah, risbah in zemljevidih. Vsebinsko šestega desetletja PV je seveda mnogo bolj pestra kot v prejšnjih desetletjih. O tem priča že število sodelavcev, ki jih je bilo v petem desetletju 143, v šestem pa 331 t. j. malo manj kot v vseh štirih prvih desetletjih (1895—1940), ko jih je bilo skupaj 383. Po zaslugi vsestransko razgledanega urednika Tincta Orla se je posebno razmahnila rubrika *Razgled po svetu*, ki v jedrnatih noticah opozarja na vse, kar se v planinstvu dogaja po vseh delih sveta. Sestavljalec kazala je moral uporabiti več kot »westrovsko«, prav »mazijevo« vestnost in potrpežljivost, da je bil kos tej rubriki in je na 27 straneh ustvaril sistematični pregled o pisani mnogovrstnosti teh drobnih, a nadvse zanimivih vesti, ki kažejo stanje malone svetovnega planinstva. Zaradi večje preglednosti so ločene od ostalih nove rubrike o transverzali, o Himalaji, o plezalnih vzponih, gorski reševalni službi, jamarstvu in glaciologiji in prispevkih mladih.

Vse to podrobno in zamudno delo je zdaj zajeto na 92 straneh »Splošnega kazala za šesto desetletje PV«, formata 29 × 20 cm z lepim kartonskim ovitkom. V ciklostilni tehniki ga je tiskal Zavod za statistiko OLO Ljubljana. Kdor ima teh deset letnikov PV v svoji knjižnici, si bo s *Splošnim kazalom* povečal njihovo

vrednost in uporabnost. Opozarjam ga pa, naj si ga takoj nabavi, ker ga je Planinska založba pri PZS izdala samo v 300 izvodih po 300 dinarjev za izvod. Čeprav je format kazala večji kot format Planinskega Vestnika, vendar ne bo kazilo vrste letnikov in jim bo potrebno, praktično dopolnilo.

Francè Planina

SPELEOLOG V-VI, 1957/58 in VII-VIII 1959-60, Zagreb. Po nekajletnem presledku je zopet izšla najstarejša jugoslovanska speleološka revija. »Speleolog« izdaja Planinarsko društvo »Železničar« iz Zagreba. Po zelo uspešnem začetku leta 1953 so prekinitev izzvale finančne in personalne zpreke. Revija je obdržala isto obliko, pomanjklivosti pa ji ne smemo šteti v zlo, če upoštevamo težave, s katerimi se je moral boriti novi urednik.

V sopiču V-VI čitamo zanimiv članek v prevodu B. Djuliceve o speleologiji v Rumuniji. Ista avtorica nadalje opisuje Medvedjo jamo iz okolice Plitvičkih jezer, D. Postružnik pa Pečino pri Barilovićih ob Korani. Iz naših krajev je opis kraškega sveta v Loškem Snežniku, ki naj bi vzpodbudil zanimanje za podrobnejše raziskovanje tega, turistu in prirodoslovcu odmaknjenega gorskega masiva. Iz ravnin tako še malo znanih Prokletij je opis ponora reke Vruje. V drugem delu zvezka je iz francoščine preveden članek o nevarnostih v speleologiji, pojavih, ki jamarja lahko dolete na vsakem koraku, plazovih, porastu vode, izgubi orientacije, slabi opremi i. pd. in kako se teh težav obvarujemo. V rubriki Iz literature je ocenjena zanimiva knjiga Leandera Tella: *La Bele Subtera Mondo*. Med Vestmi čitamo o raziskovanjih jame v Prgometu, II. mednarodnem speleološkem kongresu v Italiji, II. speleološkem tečaju v Cerovcu, raziskovanju brezna Gotovž pri Klani; v nadaljevanju čitamo o speleološkem raziskovanju otoka Brača, okolice Solunske glave in druge zanimivosti od tu in iz inozemstva, med drugim tudi o preteklem II. kongresu speleologov Jugoslavije v Splitu.

V snopiču VII-VIII, ki je izšel, da bi nadomestil izgubljeni leti 1959 in 1960 je zbran pretežno jubilejni material. Leta 1960 je namreč Planinarsko društvo »Železničar« praznovalo 10. obletnico delovanja in temu je posvečen tudi prvi članek v reviji. Drugi je članek o zaščiti speleoloških objektov na Hrvaškem. Sledi S. Božičevića mala monografija o Veternici iz Zagrebačke gore. Avtor je podrobno opisal vsa dosedanja

raziskovanja jame in nanjo opozoril tudi turistično javnost. Moti le nekoliko preveč reporterski stil, ki ne spada v strokovno revijo. V drugem delu snopiča je program III. speleološkega tečaja v Tounju julija 1960, ki je bil pod pokroviteljstvom Komisije za speleologijo pri Plan. Savezu Hrvatske. Dodan je seznam sprejete literature, kataster v letu 1960 preiskanih jam in med vestmi poročila o delu speleoloških odsekov v letu 1960 in to PD »Železničar«, PD »Zanatlija« in PD »Velebit« iz Zagreba, PD »Dubovac« iz Karlovca in PD »Mosor« iz Klisa. Na koncu je še poročilo Komisije za speleologijo PSH.

Vsekakor moramo pohvaliti vsestransko dejavnost zagrebških planincev-jamarjev, ki so nam lahko svetel vzgled. Pozdraviti moramo ponoven izid starega znanca »Speleologa«, ki ga bo marsikdo rad imel med svojimi knjigami.

D. N.

APPALACHIA — Boston, USA, junij 1961. — Letni zbornik istoimenskega kluba. — Ta prinaša letos poleg člankov, ki se tičejo tam domačih gora, tudi nekaj sestavkov, ki utegnejo biti zanimivi tudi za marsikoga od nas. Nekako zgodovino vzponov in pohodov po gorah v zgodovinski dobi tja do šestega stoletja po n. š. prinaša članek A. S. Peaseja pod naslovom Zapiski o planinskih vzponih v starodavnosti. Odgovarja na vprašanja, kaj je v tistih davnih časih gnalo ljudi v gore. Pri tem se opira na zgodovinske viire in jih za vsako trditev tudi navaja. Tako dobi članek nekako znanstveno obeležje.

Bil je to beg pred vročino in pašnja živine zlasti ob gorskih prelazih (Vergil v Eklogah). Nato vojni pohodi (Ksenofon v Anabazi z desetimi tisoči 400 pred n. š.). O Hanibalovem pohodu čez Alpe (218 pred n. š.) poročajo Livij, Polibij in Strabo, a njegove smeri točno ni mogoče ugotoviti. Filip V. Makedonski se je povzpел na Haemus v Bolgariji, ker se je trdilo, da se od tam vidi Pont in Jadran, poleg imenovanih piscev omenjajo mraz in veter v gorah Plutarh in Avgustin. Strabo piše o Kavkazu, da tam uporabljajo volovske kože, napete v obliki bobna okoli nog za hojo po snegu (krplje?), Ksenofon pa pravi, da so v ta namen konjem okoli kopit ovili vreče. Arian v Anabazi Aleksandra Vel. govori o železnih klinih in vrveh za pritrditev sotorov. Salust pa v Jugurthi omenja, da so uporabljali železno orodje za vzpone, kar bi utegnili biti današnji klini.

Važen element za gorske vzpone je tudi vera. Visoke in vidne vrhove kot mesta za žrtvenike omenjajo že Homer, Il. 10, 160, stari testament in Ksenofon. Po Arianu Marcellinu je cesar Julijan stopil na goro Cassius pri Antiohiji, da daruje Jupitru. Na gorah so se odigravali različni orgiastični kultu na čast Panu in Dionizu.

Drug važen stimulus je znanstvena in filozofska radovednost. Plinij omenja iskanje zdravilnih in hranilnih rastlin. Petronij pravi, da se je Eudoxus (četrt stoletje pred n. š.) na vrhu gore, ko je študiral gibanje zvezd, postaral. Evzebij trdi, da je Geminus bival nad oblaki na vrhu Cylene (najvišji vrh na Peloponezu) v četrtem stoletju pred n. š. in bival tam od časa do časa kot eremit. Po Strabonu je mesto Etna na Siciliji skrbelo za zavetišče in vodnike na Etno, Seneca pozivlja prijatelja Lucilijusa, naj gre na Etno. Ena od znanstvenih nalog je bila tudi določitev višine gora. Plutarh govori o ljudeh, ki so poznali instrumente, s katerimi so merili višino, in trdi, da nobena gora ni višja in nobeno morje globlje od desetih stadijev (stadij približ. 608 č.). Vendar je Olimp po merjenju Ksenagore visok 10 stadijev in 96 č., Martianus Capella pa mu prizna pičlih deset.

Posebna in včasih važna uporaba gorskih vrhov so bili kresovi. Poseben primer te vrste je omenjen v začetku »Agamemnona« (Eshil), po katerem je sedem zaporednih kresov po vrhovih sporočilo v Argos padec Troje.

Pavzanija pravi, da je bil na Syphilusu (5900 č.), Dio Cassius opisuje Atlas kot s snegom pokrit, Metodij, škof v Olympusu v Luciji pravi, da je videl ogenj, plamenec iz Olympa, po Plutarhu pa so bili Španci vodniki v Hanibalovi vojski.

B. F. Swan poroča o zgodovinskih kočah v Antarktidi. To so kočice in bivališča, ki so jih pred skoraj šestdesetimi leti postavili raziskovalci tečaja Borshgrevink, Scott in Shackleton na zadnji strani Ross Islanda. To so kočice Hut Point, Cape Evans in Cape Royde, ki stoje še danes. Postavile so jih odprave Shackletona 1908 in 1914—1917 in Scotta 1912 z znanim tragičnim koncem voditelja. Novozelandska odprava iz leta 1960 je našla kočice na Huit Pointu in Cape Royde še vedno uporabni, v velikih množinah najdene konzerve pa so bile še vedno uporabne.

O visokogorskih laboratorijih poroča W. F. Head. Ti laboratoriji, ki so jih ustanovile univerze in druge ustanove, se pečajo s fiziko, astronomijo, medicino,

biologijo, botaniko, meteorologijo, geologijo, sploh z vsem, kar more znanstvenike zanimati. Opremljeni so z vsemi udobnostmi za znanstvena raziskovanja. Avtor povzema podatke iz knjige dr. Sergeja A. Korffa (Svetovne visokogorske postaje, 1954), moža, »ki o tem delovanju vse ve«. Upošteva pa samo one nad 7500 č. višine. Najvišja je v čilenskih Andih (15 000 č.), najudobnejša na Jungfraujochu (11 350 č.), dve nad 11 000 č. sta še v Alpah, v Franciji najbolj znana je na Pic du Midi (9370 č.) v Pirenejih. Amerika je na drugem mestu z 12 laboratoriji. Najsevernejši je na Mt. Wrangell (14 000 č.) na Aljaski v kraterju ugaslega ognjenika in posluje od maja do oktobra. Do njega je mogoče priti samo z letalom, kajti peš je bil vrh dosežen do sedaj samo dvakrat. Na Havajskih otokih je observatorij na Mauna Loa (13 450 č.) in na Healakali (10 025 č.), v Coloradu pa na Mt. Evans (14 260 č.), dosegljiv po tlakovani avtostradi, vzdrževan od univerze v Coloradu. Nadaljnje postaje v ZD so v Kaliforniji in v Belih gorah. Južna Amerika jih ima devet, med temi na Chacaltaya v Boliviji (17 200 č.). Ena je v Mehiki in ena v Afriki.

O svojih vzponih v Boliviji poroča V. B. Cochran. Alpinistično ta članek ne pomeni veliko, ker ne pove v tej smeri nič novega, ker ne gre za prvenstvene vzpone, zanimiv pa je zato, ker opisuje pokrajino in mestoma tudi razmere v Boliviji. Club Andino Boliviano je široka organizacija, ki v prvi vrsti goji smučanje, vzdržuje pa tudi vzpenjačo in zavetišče na Chacaltayi (17 200 č.), rad sprejema tujce. Oprema bolivijskih planincev pa je zelo skromna, ker je vreme skoraj vedno ugodno. V glavnem mestu La Pazu se sicer dobi vse potrebno, a je za domačine zelo drago.

Pisec je napravil ture na La Cumbre Chirecura (15 500 č.), Axlayicu (15 400 č.) in na Huayana Potosi (20 404 č.), enega od bolivijskih velikanov, veliko skalno in ledeno piramido. Ker je bila tura preračunana na dva dni, je bilo treba nabaviti za ta čas živila. Stala so 180 000 bolivianov, kar pomeni 15 dolarjev-inflacija v Boliviji je tedaj v polnem cvetju.

Dr. Pr.

DR. HERBERT TICHY, CHO OYU, Gnade der Götter, Buchgemeinschaft Donauland, Wien. Knjiga na evropskem knjižnem trgu seveda ni več novost, vendar je taka, da bo med ostalo himalajsko literaturo za zmerom ohranila svojo svežost in posebnost. Priznati je

treba, da že tema sama do neke meje določa šablono po formuli: Priprava — start — vožnja tja — pot do baze — vzpon na vrh — sestop in pot nazaj. Ta šablona je prenekaterega pisca potisnila v dolgočasno naštevanje dejstev, namesto opisa doživetja je izšel suh dokument, olepšan s kako meditacijo na vrhu in z milostnim hvalisanjem šerp.

Tichy je drugačen avtor, je pa seveda tudi posebej med himalajci, pravzaprav se mednje niti šteti ne bi maral, vsaj ne med tiste, ki so se zadnjih enajst let s svojimi »podjetji« vrgli nad Himalajo. Brez posebnih »nadelav« in priprav se je s Pasangom odločil za osem tisočak in šele nato tej odločitvi skušal dati resen videz. Že to nekaterim himalajskim — »papežem« bi rekel Tichy, ni bilo všeč. Njegova ekspedicija pa pomeni nekako rokavico vsem tistim, ki menijo, da se da v Himalaji nekaj narediti samo z velikim ekspedicijskim podjetjem, ki iz Evrope tovari 3000 do 6000 kg opreme, hrane, ekspedicijskega prateža. Tichy ni imel s seboj niti 1000 kg, za spremljevalca si je izbral Tirolca Seppa Jöchlerja, odličnega alpinista, in dr. Helmuta Heubergerja, geografa iz Innsbrucka, Pasang pa mu je oskrbel 10 šerp in potrebno število nosačev, večji del svoje sorodnike, med njima dva svoja sinova. Tichy z naslodo opisuje razlike med svojo in drugimi ekspedicijami, posebno si je privoščil vojaško disciplino nekaterih ekspedicij, prehrano, pa tudi opremo. Čim manj konserv, to je osnova njegove prehranitvene politike v Himalaji, čim več dobiti v deželi sami, to je njegovo drugo, rekel bi, okupatorsko načelo. Če je res kaj na tisti besedi, da je pravi gornik napol bohem, potem se je Tichy prikazal v primeri z drugimi visoko zapetimi himalajci vsaj kot skromen bohem. Nič ni čudnega, če ga nekateri pitajo z »enfant terrible« Himalaje. S pičlimi sredstvi je prekrizal

Indijo, Nepal, Afganistan, Tibet, Burmo, Alasko, Kitajsko, bil je tudi v Afriki. A najlepši uspeh je dosegel z vrhom, ki ga opisuje v tej knjigi. Znano je, kako ga je z višine 7000 m zavrnil vihar, kako je z ozeblimi rokami čakal v bazi, da ponovno poskusi, znano, kaj je tvegati Pasang, da je oskrbel s prehrano drugi poskus. Mnogo se je govorilo tedaj, 1. 1954, o srečanju z Lambertom in Koganovo, o tem, kako je »jurišna« naveza Jöchler, Pasang, Tichy v kratkem času prišla na vrh, ne da bi postavila nad četrtim še peti tabar.

Je v tem vzponu nekaj enkratnega, posebnega, nekaj, kar kaže na izredne človeške, moralne kvalitete ekipe. Knjiga pa nas ne priteguje samo z alpinistično stranjo ekspedicije. Tega Tichy niti ne želi, oziroma prav s tem skuša zmanjšati bralca v svoj svet, da alpinistični opis spodrivajo druge za alpinista večkrat postranske stvari. Mislim, da je specifična zanj ljubeznivost, s katero se približa šerpam in njihovu duševnemu svetu, in v tem, da ni treba dvomiti v pristnost te ljubeznivosti. Morda je v tem nekaj zapoznelega romantičnega nagnjenja do »prirodnega« človeka, morda — in to je verjetneje — pa je Tichy v 25 letih svojih popotovanj po svetu našel posebno vrednoto v tem humanističnem iskanju vezi, ki nas med seboj povezujejo, ne pa ločujejo. Kako živa stoji pred nami ponosna, morda celo nekoliko domišljava osebnost budističnega duhovnika Pasanga, s kakšno ljubeznijo je popisal druge šerpe, njihove vasi, hiše, žene, dekleta, Pasangovo ženitev in njegove pripombe na evropsko civilizacijo, ko je bil povabljen na Dunaj! Nobenega patosa ne prenese njegovo pero, morebiti je največji njegov čar v prirodnosti sproščenosti, s katero gleda in se spušča v svet. Vsekakor lepa knjiga, ki je ni mogoče odložiti, če si jo začel brati.

T. O.

razgled po svetu

HIEBELERJEV ZIMSKI VZPON preko severne stene Eigerja je poročevalec francoske alpinistične kronike zabeležil kot dokaz izjemne drznosti in poguma, kot eno največjih dejanj v zgodovini alpinizma in največje dejanje zimskega alpinizma. Poroča o tem, kako so vzpon prekinili, a ga nadaljevali po premoru

sedmih dni, vendar ga to prav nič ne moti. Poročevalec je Lucien Devies, torej dokajšna avtoriteta.

PRVA ZIMSKA DIRETTISSIMA v Veliki Cini 13. do 17. februarja 1961 je pripadla Nemcem, ki so s tem spet stopili za korak naprej pred drugimi. V

spodnjem delu stene so imeli sneg v po-
čeh. Prvi bivač so si uredili konec četr-
tega raztežaja. Z vznožja stene so do-
bili toplo pijačo. Drugi bivač so imeli
sredi stene v previsih, tretji in četrti sta
bila razmeroma udobna. Kamini in počti
v vrhnjem delu so bili polni snega in
požleđa. Peti dan ob šestih zvečer so
dosegli vrh, nato pa petič bivačirali. Ves
čas so imeli lepo vreme. Bili so Bittner,
Jäger, Kauschke in Siegert, torej nova
imena. Sicer pa je Siegert 1. 1960 z Jä-
grom kot 27. ponovitev preplezal isto
direktissimo in 11. ponovitev francoske
direktissime v Zahodni Cini.

Zima 1. 1961 je šla alpinistom sploh
zelo na roko — od Pirenejev do Alp.

Bonatti je 28. marca sam opravil dru-
go ponovitev vzpona in sestopa v Brenvi
po Gruberjevi smeri (iz 1. 1881).

V Aiguille Blanche de Peuterey sta
20. marca vodnika iz Courmayeura Bel-
lefond in Ollier preplezala severno ste-
no kot prva pozimi in sestopila preko
Col de Peuterey in Rochers de Gruber
na Gambo.

Prva zimska ponovitev je bila
12. marca tudi v Tridentu (skupina Mt.
Blanc) — smer Lepiney. Ponovili so jo
E. Stagni (ženska) Gamboni, Martin in
Wohlschlag. Ista E. Stagni je s Heber-
saatom in Wohlschlagom kot druga po-
zimi po Gervasuttijevi smeri 15. marca
1961 prišla na Pointe Adolphe Rey.
Guillaume Vieille, ki sta smer prva
zmogla, jo štejeta med smeri »de grande
classe«.

Contaminovo smer na Pointe 3613 sta
marca 1961 ponovila kot prva pozimi
vodniška aspiranta v Chamonixu Mar-
tinetti in Payot.

Prvo popolno prečenje Arêtes de
Rochefort in prvi zimski vzpon na
Pointe Young v Grandes Jorasses sta
marca 1961 opravila courmayeurska vod-
nika Gex in Salluard.

Severno steno Ciamarelle so 19. fe-
bruarja 1961 prvič pozimi preplezali
Bertone, Ferragata, Franco in Migliasso
iz Turina. Bivačirali so v vznožju stene
in na povratku po normalni poti.

GRANDES JORASSES so tudi v lahki
zimi 1961 ostale brez uspešnih gostov.
6. in 8. marca pa sta se z njimi poskusila
A. Parat in J. Puisieux. Trikrat sta biva-
čirala v osrednjem delu stene, nato pa
sta se obrnila. Snega je bilo preveč.

V KAMERUNU, ki se razteza med
Gabonom in Nigerijo v notranjščino
Afrike od gvinejskega zaliva, ne daleč
od Čadskega jezera, so gore z imenom
Kap, Rum Siki in Mandara. Niso visoke,

a vendar zanimive spričo stiske, ki vlada
med alpinisti zaradi vsesplošne »razpro-
daje« boljšega alpinističnega terena.
(Znano je, da se himalajski vrhovi ne
samo prodajajo, ampak da se z njimi
mešetarji, da se preprodajajo in zamenja-
vajo, da so torej res neke vrste tržno
blago.) O kamerunskih gorah poroča
Robert Walter v La Montagne, april
1961. Bazo so imeli v mestu Marua, pi-
sanem gnezdu, ki je ob tržnih in praz-
ničnih dnevih kar glasno. Nedaleč od
mesta je veliki rezervat Waza, edini
živalski vrt v Francoski afriški skup-
nosti, ki se lahko meri z živalskimi
vrtovi vzhodne in južne Afrike. V Wazi
svobodno živi 45 000 antilop raznih vrst,
2000 žiraf, rešenih pa je tudi 200 slonov
pred pomorom, ki še vedno grozi afri-
škemu živalstvu. Še mnoge druge živali
žive v Wazi brez strahu in pred potniki
niti ne beže. Na posebnih opazovališčih
jih potniki lahko love v svoje objektivne,
kadar se obnašajo najbolj zanimivo, ka-
dar se igrajo in bore med seboj.

V pokrajini so postaje turističnega
značaja, imenujejo jih »bukaru« (bou-
carou), ponekod »rondavel«, okrogle
stavbe iz kamenja, fugaranega z beto-
nom, pokrite s stožčasto slamnato streho.
Cesta ni dobra in od šoferja mnogo za-
hteve. Pogorje Mandara se vzdiguje s
planote kakor veličastna trdnjava, nekaj
plezalni vrt à la Fontainebleau, toda s
koeficientom 1000. Skala je iz modrega
granita. Po sredi masiva gre cesta.
Pleme Kirdi, ki biva tod, je poganske
vere, kakor bi rekli muslimani, ljudje
hodijo brez obleke, bedni, degenerirani.
Stanujejo v tipičnih afriških kočah s
kopastimi strehami. Ob sredah je semenj
za neveste, v kraju Mokolo. 50 km dalje
vulkansko kamenje pokriva granitni
substratum. To je presenečenje, prava
meščeva pokrajina, sanjska dežela se od-
pre, kakor daleč seže oko. Veliki mono-
liti kipe v nebo, nekdanje stene vulkan-
skih žrel, ki so bila erodirana. 100 km²
pokrajine je posejanih s temi monoliti,
ki jih geologi označujejo z »dykes in
necks«. Instinktivno išče alpinistovo oko
možnosti vzpona na tak »neck«, toda na
njegovem oklepu ni najmanjše napake,
ki bi omogočila načeti njegovo vertikalno.
V Kap Siki je v vznožju nekega monolita
izredno zanimiva jama s podzemskimi
jezeri, galerijami, kapniki. Toda Kap
Siki ni bil Walterjev cilj. S sinom in
hčerko je prepotoval 1500 km, da je
prišel v Rum Siki, ki je sicer divjina,
ima pa dovolj gostoljubnih bukarjev.
Tu je velikanski rogelj, na katerem se
je že poizkušal in toliko da mu ni stopil
na teme. Po sliki je podoben — zakaj

ga ne bi primerjali z našo goro — Kravici nad Taborom, samo da ni prav nič porasel in ima eno stran popolnoma navpično. Pristop na vrh ni bil preveč težak, na eni strani je monolit pristopen, čeprav nudi nekaj težav: travnate gredine z drnasto gladko travo, mokre kamnine, v njih osja gnezda, srečanje z jastrebom. Nikoli se Walter, pravi, ni počutil tako dvignjenega v sinje nebo kot tu, tudi v Himalaji ne. Nad njim so krožili v mirnih krogih jastrebi in krokarji, daleč okrog njega ničesar drugega, krog horizonta je popoln in prost, z enim samim sunkom se poganja monolit iz planjave v višino. Le sem in tja jim je sunek vetra iz bližnje vasi plemenita Matakan prinesel topi ritem tam-tama.

Tura na Veliki rogelj v Rum Siki nima alpinističnega pomena, vsebuje pa mik odkrivanja neznanega sveta in veselje nad ekspedicijo v daljni svet daleč od rodne domovine, zato, pravi Walter je vredna omembe, nekaj gorniški prebudljivi kompoziciji velikih gorstev, ki še hranijo obsežen inventar neznanega kapitala.

JEAN PUISEUX je eden najbolj znanih francoskih plezalcev mlajšega rodu. Kakšna stiska za prvenstvene ture vlada med plezalskimi prvaki, se vidi iz daljšega opisa zimskih prvenstvenih vzponov v Pirenejih, na tri špike v Pic du Midi d'Ossau. Vzpone je izvršil v dvodnevem weekendu, priračunati pa je treba še nočno vožnjo od Lyona do Pirenejev. Puisseuxa sta spremljala brata Pierre in Jean Ravier ter Jacques Soubis, domačin, ki ga je Puisseux prejšnje leto spoznal v Chamonixu. Pred to družbo sta isto prečenje poskusila dva Španci, pa sta se pri drugem špiku morala skesati. Francozom je šlo dobro od rok. Vsak raztečaj je vodil drug, da so vsi imeli veselje nad vodstvom v navezi. Imeli so seveda opravka s težavami, predvsem z novim snegom, v katerega so se vdiral kot v moko v višini 2573 m na Jean Santé, na Pointe Aragon (2717 m), Grand Pic (2885 m) in na Petit Pic (2812 m). Turo so končali na blagih pobočjih Rein de Pombie. V nedeljo popoldne ob petih so se vrnili v kočo Pombie in Puisseux je še ujel v Pau vlak, tako da je bil v ponedeljek zjutraj točno ob uradni uri na službenem mestu v Lyonu.

GEORGES LIVANOS je še vedno zelo agilen plezalec. V spomladanski številki La Montagne 1961 popisuje skupino Sciora (Sciora di Fuori, Pioda di Sciora, Ago di Sciora, Sciora di dentro) in smeri, ki jih je 1. 1960 s svojo družbo

v njej preplezal. Bili so njegova žena Sonja ter znana plezalca Roger Lepage in Marc Vaucher. Italijane, ki so jih srečali, rahlo ironizira, nekaj antagonizma je še vedno med plezalci. Italijani s svojimi vodniki in oskrbniki koč pač vidijo v svojem delu Alp svojo domovino, v tujih asih pa neprijetne rivale. In Livanos nedvomno spada mednje. To pot je bila stvar napeta, kajti v Sciori je bilo možno potegniti novo smer, novo smer v 1. 1960 in to v Alpah. Med Italijani, ki so bili tedaj v koči, je bil tudi znani Romano Merendi, z njim še Alippi in Tenderini. Ko je izpovedal Livanos, da bo vzel s seboj 50 klinov, je Alippi vzkliznil: »Saj nismo v Civetti, tu je granit, prosto plezanje!« Livanos je to razumel kot izzivaje: »Ti mali zabijač klinov, videl boš, iz kakšnega lesa smo mi rezani.« Ko so jim Italijani ponudili vina, so ga Fancozi pili previdno, češ morda je to kaka machiavellistična poteza Borghie, morda je v vinu uspalno sredstvo... In zmenili so se, da bodo skupaj odrinili iz koč, ne tako, kot je bilo pod Cinami s Švicarji in vevericami, ki so se gledali kot pes in mačka. Ko so Italijani odpotovali na pograde, je slišal Livanos, kako so opomnili »šarmantno« hčerko oskrbnikovo: »Lucia, kdaj vstajajo Italijani?«

Tudi v tem je slišal Livanos prizvok konkurence.

Pri vzponu pa so se kar dobro razumeli. Italijani so se izkazali kot kavalirji in humoristi. Zjutraj je prišel med nje še vodnik Jack Canali in Livanos ga je takoj prekrstil v cow-boya. Plezanje v Sciori je podobno onemu v bližnjem Badile in Cengalo, mnogo gladkih plošč, vertikal, previsi in tudi vrtnanje, lestvice, stremena, lesene zagozde in vseh vrst klini, ki jih je za njimi pulil Marc Vaucher. Livanos pravi, da so sedeli kvečjemu toliko, da bi nanje obesil muho, dve debeli pa že ne več, in da jih je Vaucher izpihal iz skale s tem, da je mahal s čepico.

Naslednji dan jih je po bivaku dobila v steni nevihta s točo. Livanosa je dobila v stremenih, v naročje so se mu nabirala ledena zrna. Vseh sedem je kljub temu delalo in zraven klelo v obeh jezikih, kajti previsi so tu zajetni. Potem jih je ujel še sneg in nato je »250 kg živega mesa« lovilo ravnotežje na gladkih, polledenelih vertikalnih ploščah. Morali so v snegu še enkrat bivakirati, a niso imeli niti ene suhe spalne vreče več. Velur ni najbolj primerna tkanina za sneg. Livanos je bivakiral v pyjami in vreči iz polivinila.

Ko so se vračali v kočo, jim kljub prestanim naporom ni manjkalo nič, tudi prijateljstva ne.

Slike, ki ta živahni, zanimivi opis prvenstvenega vzpona sedmih mož (Sonja je ostala v koči) na 400 metrih vrvi v Sciora di Fuori, so izredni plezalski posnetki, kakršnih pri nas še nimamo. Plezalec je vedno posnet v akciji, v manevru, zamišljen vanj, ne v fotografa, v pozo in probleme fotogeničnosti.

KOH-I-BANDAKOR (6660 m) in še osem vrhov nad 5000 m so l. 1960 kot prvi obiskali člani berlinske sekcije DAV Hansemann, Dietrich, Hasse, Heine in Winkler. Hassejev start v Hindukušu torej ni prav nič ekstremističen. Koh-i-Bandakor doslej ni bil vrisan še na nobeno karto.

NOSHAG (7501 m) je druga najvišja gora v Hindukušu. Prva sta stopila nanjo Japonca Goro Ivatsobo in Tošiaki Jakai, deset dni za njima l. 1960 pa so bili na tem vrhu Poljaki, vodil jih je ing. B. Chwascinski. Poleg tega so Poljaki stali kot prvi na vrhovih Asp-e-Safed, 6500 m, Roh-e-Daros, 5950 m, in Horpusz-e-Jach, 5950 m.

KONDUS se imenuje vzhodni Karakorum. Sem je poslala sekcija Österreichischer Gebirgsverein ÖAV ekspedicijo, ki jo vodi znani E. Waschak, z njim so še Ambichl, Axt, Hainzel in Obermüller. Pakistanska vlada jim je dovolila vzpon na Saltero-Kangri (7742 m), rezervni cilji pa so Mt. Ghent, 7400 m, Sherpi Kangri, 7303 m in Ks, 7280 m.

PAUL HÜBEL je dokaj znano ime iz krogov ÖAC, upoštevan dolomitski plezalec pred prvo svetovno vojno v Civetti, Pala, Sextenskih Dolomitih, Brenti, Langkoflu, pa tudi v Mt. Blancu in Monte Rosi. Plezati je začel l. 1902 in je že v prvem letu imel za seboj takrat težke vzpone v severni steni Male Cine, prečenje Vajolettskih stolpov, Guglia di Brenta. Med prvo vojno je bil letalski prostovoljec, iztaknil je težko bolezen, tako da po l. 1920 ni naredil nobene večje ture. Napisal je knjigo »Ture brez vodnika« (Führerlose Gipfelfahrten), ki spada med najboljšo nemško alpinistično literaturo, poleg tega pa 30 daljših opisov in člankov v znanih vodičih. Umrl je konec leta 1960 blizu osemdeset let star.

Nekateri ga poznajo bolj kot iznajditelja tornistre, torbe za žepno apoteko, je pa tudi avtor danes moderne čelade iz plastične mase. Napisal je tudi kazalo ÖAZ od l. 1879 do l. 1938.

AVSTRILJSKA EKSPEDICIJA V KARAKORUM 1960 je bila, kot smo izbrpno poročali, zelo uspešna. Poleg drugih uspehov naj beležimo še literarno delo ekspedicije, sistematičen opis ekspedicije, ki so ga sestavili pod skupnim naslovom W. Stephan, G. Stärker in D. Marchart, vsi Dunajčani. Dispozicija tega opisa bi lahko služila za zgled. Spis obsega naslednja poglavja: Plan ekspedicije, Cilj, Priprave, Delo pred ekspedicijo, Embalaža materiala, Stroški potovanja in transporta, Pošta v času ekspedicije, Nadaljni cilji v področju ekspedicije, Fotografske izkušnje, Delo po ekspediciji, Prehrana in oprema, Lista podpornikov, Vrh. Spisu je priložena barvna priloga, Stephanov posnetek južne strani Distaghil-Sara z ledenikom Kunyang.

V prvem poglavju Stephan pove, kako je do ekspedicije sploh prišlo, kdo je bil pobudnik in kako so se zbrali sami prvovrstni plezalci približno istih let. Mayr, Stärker, Raditschnigg, Marchart in Stephan. V drugem poglavju izvemo za kriterij pri izbiri cilja. Gora naj bo taka, da navdušuje. Distaghil-Sar je zavrnil že dve ekspediciji, vendar so si želeli dobiti Maßerbrum, pa so jim ga pred nosom vzeli Amerikanci. O Distaghil-Saru so dobili literaturo pri dr. P. Kalteneckerju, pri Raymond Lambertu pa slike. Kaltenecker jim je dal Davisov opis angleške ekspedicije iz l. 1957, ki ni uspela. V poglavju o pripravi se pogreje trditve, da so bile avstrijske ekspedicije vselej najcenejše in da se je te tradicije treba držati. Sekcija Austria je dala 130 000 šilingov, razni člani sekcije 85 000 S, razne tvrdke 45 000 S, ÖAV 62 500 S, za vsakega udeleženca 12 500 S, ÖAC 6000 S, razni inštituti pa 41 000 S, skupaj so zbrali torej ca. 400 000 šilingov. Pred ekspedicijo je šlo na pot 1131 pisem v poldrugem mesecu. Pri tem so članom ekspedicije pomagali člani sekcije Austria, pisarniško osebje, direktor Hiedler, dr. P. Kaltenecker, ing. Papesch, ing. Stärker, Güntherjev oče. Tudi ing. Moravec jim je šel na roko. Pri prehrani so šli srednjo pot med sladkim in mesnim delom, pri opreми so morali zelo štediti. Mnogo skrbi jim je prizadela embalaža, ki mora biti obenem trdna in lahka ter mora tovor razdeliti na komade po 22 do 30 kg. Njim je pakistanska vlada predpisala 22 kg na nosača (24 scer). Poleg tega je treba računati še s tem, da ladje najraje prevzemajo velike komade. Izbrali so si za embalažo aluminijaste škatle, vreče in zavoje iz nepropustne s terom prepojene lepenke. Najdrago-

cenejše stvari so spravili v aluminijaste škatle, meso in mesnine pa v lesene zabojke. V jadrovino so zavili šotore in drugo opremo. Njihov tovor je tehtal 2000 kg in je bil za transport pripravljen v 90 kosih. Pakirali niso po načelu obrokov, ampak enako z enakim. To je še vedno boljše, kakor spravljati ostanke obrokov in prenašati nejevoljo zaradi enoličnosti prehrane.

Vožnja od Genua do Karačija in nazaj stane 10 000 S na osebo, z letalom iz Dunaja v Karači in nazaj pa 19 000 S. Pri petih možeh se torej na morju prihrani 45 000 S. Na ladji se v 13 dneh moštvo spočije, nazaj grede pa aklimatizira. Tudi prevoz prtljage je z ladjo cenejši, 225 kg na moža je sploh vračunano v voznini, torej več kot polovico prtljage se prevaža zastoj. Poleg tega je moštvo vedno pri prtljagi, enostavnejše je tudi na carini. Pakistanska vlada je od njih zahtevala, da vse predmete, ki niso potrošnega značaja, tudi izvozijo. Od Karačija do Ravalpindija so vlakom plačali 1000 rupij — 5500 šilingov, hotel v Karačiju in Ravalpindiju stane 15 do 25 pakistanskih rupij. »Ministry of Kashmir Affairs« je določil za nosača 4 rupije na dan, nazaj grede 2 rupiji, poleg tega pa naslednjo prehrano, ki naj jo zapišemo kot curiosum:

1. atta (bela moka) 32 ozs. na dan;
2. ghce (sirovo maslo) 2 oz. na dan;
3. sugar (sladkor) 2 oz. na dan;
4. čaj in sol po 1/4 oz. na dan;
5. mleko 2 oz. na dan;
6. dall chana fried (neke vrste leča) 2 oz. na dan;
7. cigarete 5 komadov na dan;
8. dall pulses (sadje) 1 ozs. na dan;
9. vžigalice 2 »boxes« na teden.

Namesto te prehrane je možno dodati k mezdi 4 pakistanske rupije, tako da stane nosač 10 rupij na dan. Kaj je bolj pripravno, zavisi od cilja ekspedicije. Skupni izdatki ekspedicije so znašali 259 000 šilingov.

Za pošto med delovanjem ekspedicije so imeli dva moža, ki sta računala 180 rupij za enkratno pot v bazo in nazaj, imela pa sta svojo obutev. Oba sta bila tudi v italijanski ekspediciji leto poprej. Prenesla sta 2000 pozdravnih kart in vso tekočo pošto, s katero je ekspedicija vzdrževala zvezo s svetom.

Leika tipa Mz, ki sta ga imela Stephan in Raditschnigg, se je obnesel zelo dobro. Aparata sta bila prevlečena s posebnim silikonskim oljem, ki je čuval material pred velikimi toplotnimi spremembami od + 50° C do - 30° C.

S seboj so imeli 110 kg raznih mesnin: 160 doz sardin, klobase, salame, slanino. Vse je dobro prestalo transport in je priromalo prav v najvišje taborc. Dalje 150 kg alma-sira in večje množine raznih juh, konzerviranega sočivja, testenin, olja, mleka v prahu, jaje v prahu, 100 kg sladkorja v kockah, 40 doz marmelade in 40 doz kompotov, 560 različnih tabel čokolade, 35 steklenic malinovca in razne druge pijače, med drugimi tudi 6 steklenic žganja.

Čevlje so premalo skrbno merili, bili so jim preozki in to je bil najverjetneje vzrok ozeblinam in zmrzlinam.

Imeli so s seboj 11 parov smučarskih palic, ki so jim prišle zelo prav, in 3 steklenice kisika za primer bolczni.

Vsi instrumenti so v redu delovali (kompasi, busole, višinoмери, termometri, higrometri, radio).

Stärker zaključuje svoj del poročila s tem, da želi vsem ekspedicijam enako srečno roko pri prehrani kakor pri opremi.

O VZPONU NA DISTAGHIL-SAR piše Dieter Marchart, eden najdrznejših alpinistov novejšega časa. Živahno in duhovito popisuje pot od Karačija do Gilgita, kjer so počivali in medtem igrali nogomet in celo basketball. So sicer izgubili igro, pridobili pa »publicity«. Tu so se že hranili kakor domačini. Jedli so samo dall (lečo), čapati in riž. Njihov zvezni oficir Amanulla se je te hrane hitro naveličal in se tolažil s sladoledom v oficirski menzi. Čakali so na poglavarja Nagarja z imenom Mir več dni. Ko je prišel, so se z njim spoznali pri gilgitskem guvernerju. Na prvi pogled jim ni bil všeč, pozneje pa so videli, da je poštenjakar, čeprav ne preveč ljubezniv.

Ko so prvič zagledali Distaghil-Sar, se jim je zdelo razumljivo, zakaj so morali odnehati Švicarji pod Lambertom na vzhodnem grebenu, ostro našaganem, Angleži pa na južnem, ki je sicer vabljev, ki pa se pri vsakem novem snegu spremeni v pravi čarovniški kotel, v katerega se z vseh strani vsipajo plazovi. Angleži so na južni strani postavili tabor za taborom, pa so jim vse pobrali plazovi, nazadnje so jim sami komaj ušli.

Avstrijci so imeli štiri višinske nosače in zveznega oficirja. Prišli so v višino 4500 m z majhno zamudo, 23. maja, ker so morali zaradi štrajka nosačev sami nositi 2000 kg tovora na bazo, tu pa jih je pričakalo slabo vreme. Čakali so več dni, ko pa je metež minil, še en dan, da so se uleteli glavni plazovi.

Tudi oni so si izbrali južno stran, nato pa West-Col. 3300 m visoka južna stran ni kazala niti enega mesta, kjer bi se človek čutil varnega pred plazovi, šele na West-Col je kazalo bolje. Samo v višini 6500, tabor II, je bil prostor varen pred plazovi.

V silni vročini + 35° C so se v nekaj urah povzpeli 1000 m visoko po ledeniku, naslednji dan so že pripeli fiksno vrv za nosače, v višini 5700 m. Sledil je snežni metež dva dni. V slabem vremenu urede tabor I in pripravijo tabor II. Tam kjer so mladi Avstrijci postavili tabor I, so imeli Angleži že tabor II. Tabor dve so Avstrijci postavili 800 m višje, na 6500 m. Toda zaradi slabega vremena se je pisalo že 8. junija 1960, ko so imeli oba tabora dobro urejena. Šerpe se v tabor dve II že niso upali več, zmrzovali so jim prsti na nogah. Dieter Marchart se v višinah ni počutil najbolje, pravi celo, da je slišal nekake halucinacije. Bilo je ta dan tako mraz, da je vsem upadel pogum za vzpon. Samo Stärker je hotel dalje. Da se niso sprli, se zahvaljujejo Hiasu Rebitsu, ki jim je naročal: »Otroci, samo špetira ne! Stisnite zobe, v velikih višinah lahko pobesnite, če vidite koga, da žlice ne drži prav.« Če jim je šlo na jezo ali če so koga videli slabe volje, so v zboru deklamirali: »Ne držite žlice narobe!« In je šlo kmalu spet vse skupaj na smeh. Pa še mladost! Ta še najbolj!

8. junija so znosili vso opremo za tabor III na West-Colu naenkrat. 9. junija so se trije počutili slabo, bolela jih je glava. Vreme se je spet kujalo, bil je zadnji dan. Stärker in Marchart sta ob polenajstih dopoldne startala na 900 m višine, kolikor je še bilo do vrha. Ves čas v snegu, ki so ga prekinjale ledene stopnje, visoke 1–2 m, da so bile prejšnjega leta, ko sta z Marchartom prepotrebne česte sunkovite kretnje. Stärkerjeve dereze so se odpenjale večkrat, zavezoval mu jih je Marchart. Stärker ni mogel, ker so mu oživele ozeblane iz plezala južno steno Dachsteina. Zajel ju je vihar, bilo je težko, ob šesti uri zvečer pa sta stala na vrhu. Marchart pravi, da ga je napor volje tako izčrpal, da je čutil v srcu praznino, srce je morda ostalo kje zadaj, telo pa si je priborilo dostop na vrh! Vrha ni doživel, pač pa občutek tovarništva. Masiral je Stärkerju roke, mu potiskal smuške palice v roke, dereze sta izgubila, pa če bi jih tudi imela, jih ne bi mogla s trdimi prsti navezati. Z vrha sta bolj omahovala kot hodila, svetil jima je mesec. Stärker je

spodrsnil, Marchart ga je ujel. Ko sta prišla do tabora III, so v njem vsi spali. Bila je velika muka, spraviti se iz čevljev, zlesti v spalno vrečo. Nič ni bilo tople pijače — a kmalu jima ni bilo ničesar treba, pogreznila sta se v svinčeno težko spanje. Oba sta imela ozeble noge in roke. Naslednji dan so se umaknili vsi v tabor II. Tu jih je zajel nov sneg, kmalu ga je bilo meter visoko. V taboru ni bilo benzina za kuhanje, vsega so spravili v tabor III za jurišne potrebe. 12. junija je bila dilema popolnoma jasna: Ali sestopiti ali pa za zmerom ostati na Distaghilu. Sestop je pomenil tveganje, plazovi, megla, slaba preglednost. Če pa bi ostali v taboru II, bi jih čakala smrt: glad, žeja. Na izboljšanje vremena ni prav nič kazalo.

Imeli pa so srečo. Megla se je pretrgala ravno toliko, da so zadeli na fiksno vrv in lestve. Spuščali so se na vrveh, utirali gaz, drseli, padali in se borili z ledenim viharjem. V taboru I so počivali en dan. Na bazi je bilo vse v redu.

Jesen 1. 1960 so Marcharta odpustili iz bolnice, ko so mu pozdravili ozeblane III. stopnje. Odšel je naravnost v Peilstein, dunajsko plezalno šolo in je tu premislil naslednje: Distaghil Sar in Peilstein, oba sta mu dala nekaj od iste vrednote. Ni vzpona, ki bi bil absolutno vrednejši kot kak drugi. Zato si želi, da bi naredil še mnogo tur, a nobena od teh naj ne bo najlepša in najvrednejša. Če bi taka bila, potem je nevarno, da bi ga v gore ne gnalo več.

PLEZALNE ŠOLE imajo v Italiji razmeroma velik ugled. Prirejajo jih sekcije CAI pod imenom »scuola di alpinismo« ali »palestra di roccia«, telovadnica v skali. V šoli se po tečaju opravljajo izpiti, praktični in teoretični, pred zastopniki oblasti in akademikom CAI. Pri otvoritvi tečaja se neredko pojavi celo prefekt, nekaj okrajni predsednik, poleg njega drugi vidni predstavniki oblasti s področja sekcije, ki tečaj v alpinistični šoli prireja. Italijani spodbujajo k napredku alpinizma tudi s tem, da posebno uspešne plezalce slovesno sprejemajo v CAI, v akademski klub CAI. Akademik-alpinist je stara oblika, ki se nekoliko predrugačena pojavlja v kategorijah »mojstrov športa« na Vzhodu, v SZ in drugih socialističnih deželah. Kriteriji so nekoliko drugačni, postopek seveda tudi, namen pa skoraj isti. Za vsako sekcijo CAI je dogodek, če njen član postane »akademik«.

OBRAT: TISKARNA

Jože Moškrič

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov,
časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

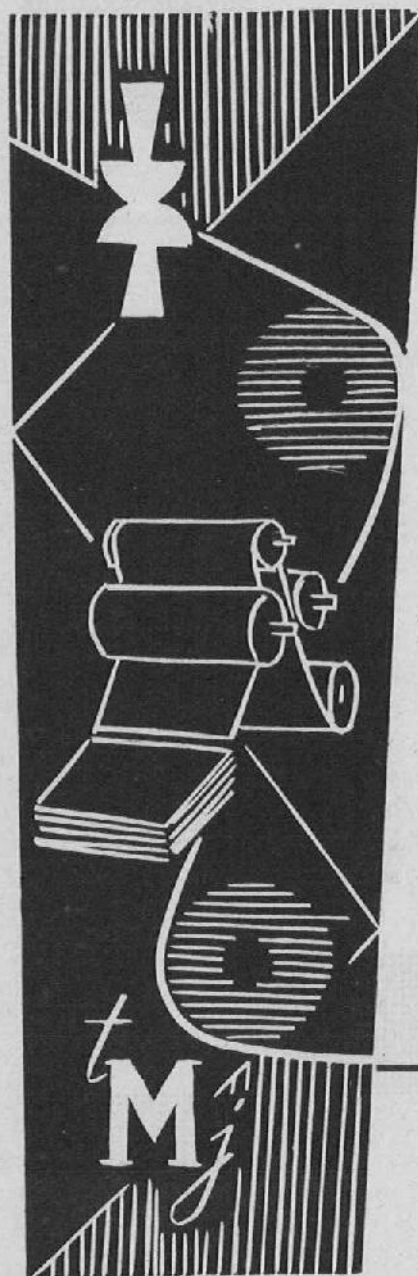
izdelava eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in najboljših del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov
in knjigoveških črk

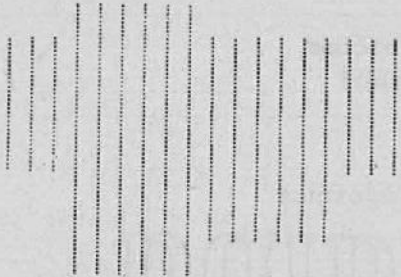
LJUBLJANA, Nazorjeva 6

TELEFON: 21-296

Naši glavni izdelki so:

- ISKRA – visokofrekvenčne telefonske naprave
- ISKRA – kinoakustika, prenosne ojačevalne naprave
- ISKRA – radio in TV sprejemniki
- ISKRA – električne stenske ure
- ISKRA – avtoelektrika
- ISKRA – selenski usmerniki in stavki
- ISKRA – instrumenti in električni števc
- ISKRA – preklopniki, rotacijski stroji
- ISKRA – industrijska televizija
- ISKRA – elektronski merilni instrumenti
- ISKRA – oprema za laboratorije
- ISKRA – kontaktne naprave
- ISKRA – signalne naprave

Ľavarna duřika Ruře

PROIZVAJA IN DOBAVLJA:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetljavo in acetilensko kemijo

Apneni duřik in nitrofoskal — Ruře

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in bruřenje

Kisik in aceten

za rezanje in varjenje kovin

Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Brzovavni naslov: Azot Maribor, telefon: Maribor 35-48 in 36-48, teleprinter: 03312.

Źelezniřka postaja: Ruře — Industrijski tir. Tekoči raĉun: NB Maribor $\frac{604.11}{1.185}$

**Za izlete v planine
vam nudi vse potrebščine
poceni in v veliki izbiri**

Veleblagovnica

n a m a

pred pošto v Ljubljani

**Prav tako ima na zalogi tudi vse,
kar potrebujete za dom, družino in gospodinjstvo:**

modno moško, žensko in otroško konfekcijo
tekstil vseh vrst
perilo in ostalo galanterijo
obutev
pletenine
gospodinjske in tehnične predmete
kolesa
pohištvo
šivalne stroje
harmonike
itd.

**Koristite pri nakupu
ugodnost obročnega plačevanja**

Veleblagovnica

n a m a

pred pošto

**more zaradi široke izbire -
vsakovrstnega blaga in nizkih cen ustreči vsakomur**

Vodilno turistično podjetje v Sloveniji

generalna direkcija v LJUBLJANI, Dvoržakova ul. 11

poslovalnice:

LJUBLJANA – BLEĐ – CELJE DUBROVNIK – MARIBOR – ŠENTILJ –
JESENICE NA GOR. – POSTOJNA – SEŽANA – FERNETIČI – KOPER –
OPATIJA – ZAGREB in SISAČ

IZVRŠUJE VSE POSLE POTOVALNEGA URADA IN VZDRŽUJE REDNE
EKSPRESNE AVTOBUSNE PROGE:

Ljubljana–Novo mesto–Zagreb in obratno
Ljubljana–Zagreb in obratno (direktno po avtocesti)
Ljubljana–Zagreb–Beograd in obratno
in v sezoni Ljubljana–Bled in Ljubljana–Plitvice!

V letu 1962 posebej priporočamo udeležbo na naših izletih s posebnimi
letali in modernimi ladjami, ki bodo pristajale v živahnih pristaniščih
vzhodnega in zahodnega SREDOZEMLJA!

Vsem članom planinskih organizacij in ljubiteljem planin kličemo:

SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1962 Z ISKRENO ŽELJO ZA
NADALJNE PLODNO SODELOVANJE!

tovarna usnja v šošanju

Najboljše

podplatno usnje

komerčno in goodeyar

vse vrste boksov

črnega in barvastih

dullboks

za specialne smučarske čevlje

mastno, cugovano

in nekrišplovano kravino

ter svetovno znani likanec

kupite najceneje

v tovarni usnja v Šošanju

POSTREŽBA TOČNA IN HITRA!

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950

Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-13/1-11

Brzjavni: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U .

Saturnus

**kovinsko predelovalna
industrija, embalaža — avto-
oprema Ljubljana — Moste**

Ob železnici 16

Telefon: 33-666

Žiro račun pri NB 600-14/1-1556

Brzjav: Saturnus Ljubljana

Prolzvoja:

Raznovrstno pločevinasto embalažo
za prehranbeno, kemično in
farmacevtsko industrijo iz črne,
bele in alu-pločevine

Artikle široke potrošnje: kuhinjske
škafce, pladnje, igrače,
razpršilce itd.

Dele za avtomobile in bicikle:
žaromete vseh vrst in svetilke,
zgoščevalke, avtoogledala, zvonce,
žaromete in zgoščevalke
za bicikle

Elektrotoplotne aparate: kuhalnike,
peči in kaloriferje

Litografirane plošče in eloksirane
napisne ploščice

SLOVENIJA- SPORT

**trgovsko podjetje na veliko in malo
v Ljubljani**

**s poslovalnicami v Mariboru,
Celju, Kranju in Jesenicah**

Vam nudi v veliki izbiri

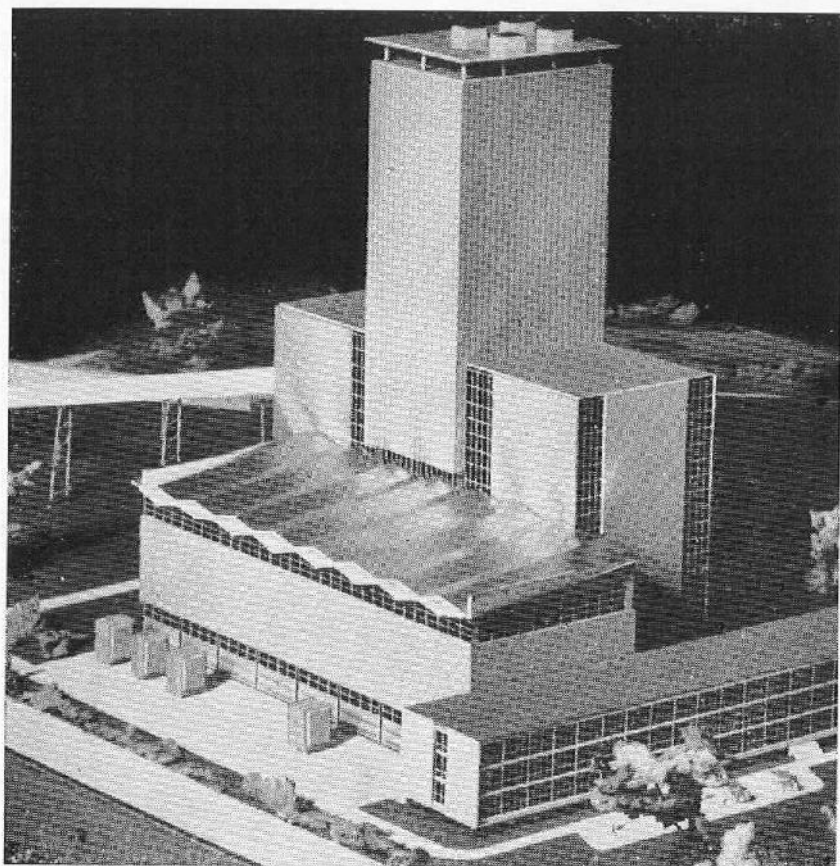
športno in telovadno orodje,
camping opremo,
smučarsko opremo,
opremo za podvodni ribolov,
dvokolesa,
športno obutev in oblačila ter
druge športne rekvizite

Dobra kvaliteta — zmerne cene!

**Oglejte si bogate zaloge
v vseh poslovalnicah!**

E L E S

ELEKTROGOSPODARSKA SKUPNOST SLOVENIJE

s svojimi združenimi podjetji
in Upravo v LJUBLJANI
želi vsem delovnim kolektivom
vsem svojim sodelavcem
in vsem svojim odjemalcem električne energije
srečno in uspeha polno novo leto

Fotografija: Maketa toplotarne v Ljubljani

Železarna Jesenice

Proizvaja cevi:

vodovodne, plinske, parovodne,
konstrukcijske, pohištvene,
pancirne v dimenzijah 1/8 »—3«,
spojke za cevi, loki za cevi

Zahtevajte katalog proizvodov Železarne Jesenice